

Piotr Drzewiecki (1865–1943)

PIERWSZY PREZYDENT WOLNEJ WARSZAWY

WYSTAWA

w 75. rocznicę śmierci
w 100-lecie odzyskania niepodległości

14 grudnia 2018 r. – 14 lutego 2019 r.

KATALOG

Piotr Drzewiecki (1865–1943)

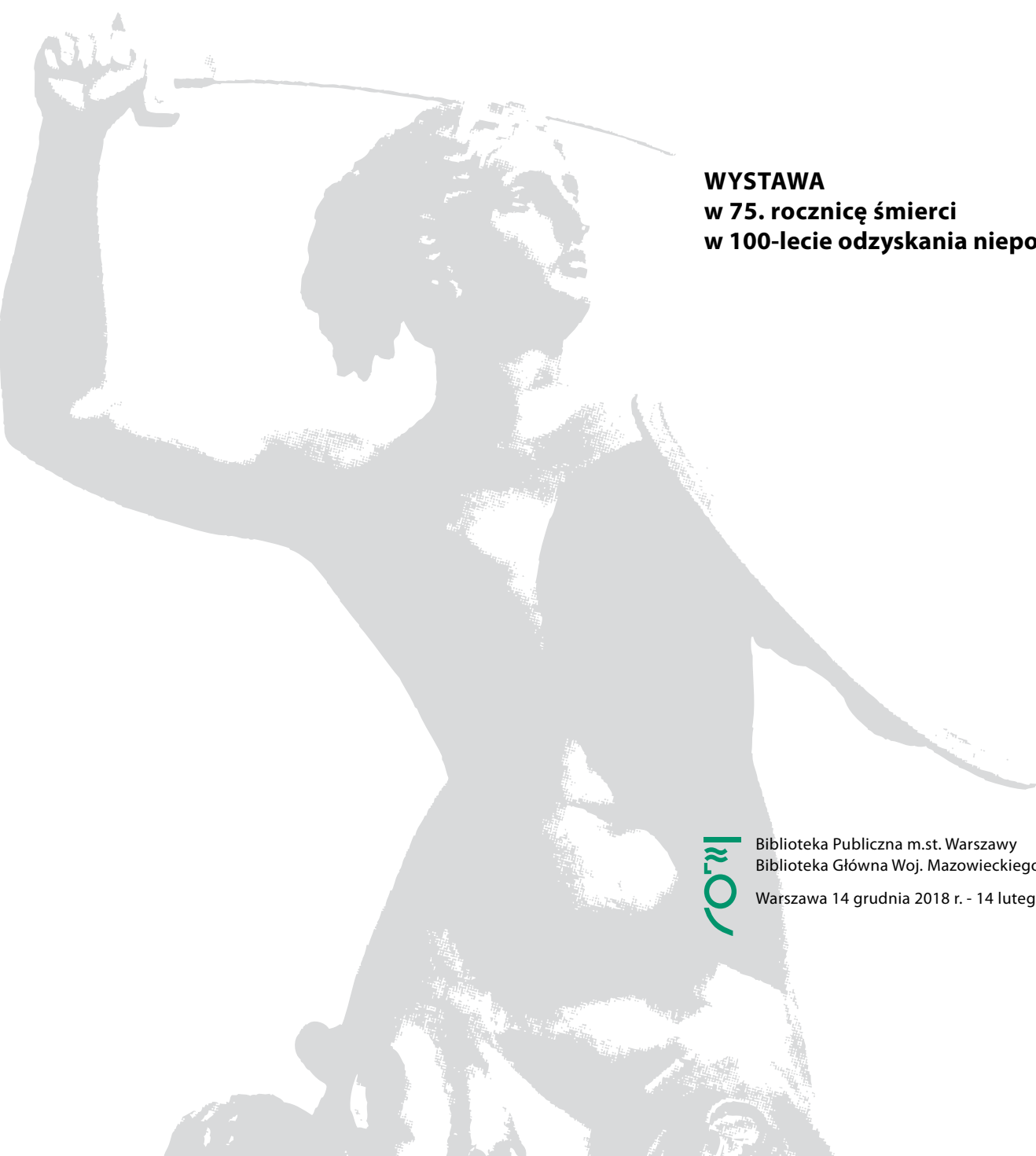
PIERWSZY PREZYDENT WOLNEJ WARSZAWY

WYSTAWA
w 75. rocznicę śmierci
w 100-lecie odzyskania niepodległości

Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy
Biblioteka Główna Woj. Mazowieckiego

Warszawa 14 grudnia 2018 r. - 14 lutego 2019 r.

PIOTROWI DRZEWIECKIEMU

**Pierwszemu Prezydentowi wolnej Warszawy,
w 75 rocznicę śmierci,
w stulecie Niepodległej Polski**

Wybór nie należał do łatwych... Komu z tylu znakomitych twórców wolnej Polski, któremu z warszawiaków poświęcić wystawę w roku stulecia Niepodległej? Początkowo ekspozycja miała prezentować bohatera zbiorowego – warszawski ruch oświatowy i społeczny od ok. 1907 roku do roku 1918, dokumentować inicjatywy społeczne, konspiracyjne i jawne, służące w różny sposób utrzymywaniu polskości, podsycaniu nadziei na wolność.

O zmianie koncepcji zdecydowała wydana latem tego roku publikacja „Piotr Drzewiecki. Działacz społeczno-gospodarczy, prezydent Warszawy 1918-1921”, pomyślana jako antologia dokumentów związanych z pracą samorządową pierwszego prezydenta stolicy Polski po odzyskaniu przez nią wolności.

Dotychczas działalność samorządowa Piotra Drzewieckiego, znanego dziś tylko historykom, była zaledwie wzmiankowana. Warszawiak, świadek historii miasta i jakże aktywny jej uczestnik, wielki społecznik, organizator zarządzania Warszawą po ewakuacji Rosjan, opiekun jej mieszkańców w chaosie I wojny i w roku 1920, współtwórca miejskiego samorządu, kolejno wiceprezydent i prezydent Warszawy – jest w historii miasta postacią szczególną, zasługującą wreszcie na docenienie jego pracy.

Wystawa w Bibliotece Publicznej jest okazją nie tylko do przypomnienia zasług Piotra Drzewieckiego dla warszawskiego samorządu, ale także do zasygnalizowania jego nadzwyczajnej aktywności zawodowej i społecznej - przedstawienia go jako zdolnego inżyniera, przedsiębiorcy, działacza oświatowego, prekursora polskiej prakseologii.

W ekspozycji planszowej wykorzystano skany różnego rodzaju dokumentów: fotografii i pamiątek ze zbiorów Rodziny P. Drzewieckiego, dokumentów ze zbiorów Biblioteki Narodowej, Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego, Narodowego Archiwum Cyfrowego, ilustracji ze źródeł internetowych.

W katalogu zamieszczono szkic biograficzny P. Drzewieckiego autorstwa Prof. Mariana Marka Drozdowskiego, będący szczegółowym przewodnikiem po życiu i działalności Bohatera wystawy. Autorowi niezmiernie dziękujemy.

Jesteśmy wdzięczni Pani Elżbiecie Wodzyńskiej, prawnuczce P. Drzewieckiego za udostępnienie kopii rodzinnych pamiątek.

Wystawa przygotowana przez zespół Działu Varsavianów.
Koncepcja wystawy i redakcja katalogu Joanna Jaszek Bielecka i Wojciech Gordon

Opracowanie graficzne Ewa Jakubowska-Gordon.

Biblioteka jest instytucją kultury finansowaną ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.

PIOTR DRZEWIECKI PIERWSZY PREZYDENT WARSZAWY II RP

Prof. dr hab. Marian Marek Drozdowski

Piotr Drzewiecki urodził się 29 maja 1865 r. w Warszawie z ojca Stanisława – kupca z warszawskiej Starówki i matki Józefy z zasłużonej rodziny warszawskiej Hinzów. Rodzina Piotra składała się z czterech braci i siostry. Rodzice dbali o wychowanie dzieci w atmosferze szacunku dla obywatelskich i chrześcijańskich cnót: pracowitości, obowiązkowości i tolerancji dając za przykład postawę Romualda Traugutta straconego na Cytadeli Warszawskiej u stóp której położony był dom Drzewieckich¹.

Młody Piotr został oddany do Szkoły Realnej w Warszawie na Kanonii. Ukończył ją w 1883 r. Wchłaniał wówczas argumenty polskich pozytywistów, lansowane m.in. na łamach „Przeglądu Tygodniowego”, redagowanego przez Adama Wiśliciego i innych czasopism. Były to poglądy: Juliana Ochorowicza, Józefa Kotarbińskiego, Adolfa Dygasińskiego, Aleksandra Świętochowskiego, Bolesława Prusa i Henryka Sienkiewicza.

Do najbliższych kolegów i przyjaciół 18-letniego Piotra Drzewieckiego należeli: Jan Jeziorański – bratanek bohatera i męczennika Powstania Styczniowego, Leszek Gembarzewski i Bronisław Markiewicz. Najstarszy brat Piotra, Ludwik, studiował wówczas w Wyższej Szkole Handlowej, ufundowanej przez Leopolda Kronenberga w 1875 r. dla utrzymania tradycji zamkniętej w 1869 r. Szkoły Głównej. Piotr zaś w 1883 r. udał się na pięcioletnie studia do Instytutu Technologicznego i Instytutu Inżynierów Cywilnych w Petersburgu, które ukończył w 1888 r. otrzymując dyplom inżyniera-technologa².

¹ C. Klarnier, *Na 50-lecie pracy Piotra Drzewieckiego*. „Przegląd Techniczny” 1938, nr 21-22, s. 751.

² Tamże, s. 754.

1. Z rodzicami i rodzeństwem: Ludwikiem, Franciszkiem, Józefem i Zofią.
  2. Z bratem Józefem, żoną Feliksą i jej siostrami.
  3. Z rodzeństwem.
  4. Z żoną, synem oraz córkami i ich mężami.
- Ze zbiorów rodziny P. Drzewieckiego.

Na tych uczelniach studiowali młodsi bracia Piotra: Józef i Franciszek.

W Instytucie Technologicznym Piotr Drzewiecki przewodniczył Ogólnej Kasie Studentów Polskich w Petersburgu i prowadził ich bibliotekę. Za projekt młyna parowego otrzymał złoty medal Instytutu.

Po powrocie do kraju wiosną 1889 r. został asystentem dyrektora Fabryki Rur Hulczyńskiego, później Sosnowieckiego Towarzystwa Fabryki Rur.

W Paryżu w 1890 r. podziwiał nowinki techniczne swej branży na Wystawie Światowej.

Po powrocie z Paryża objął stanowisko inżyniera w Przedsiębiorstwie Budowy Dróg i Urządzeń Technicznych Kamieński i Grosman.

Wkrótce, w 1898 r., w oparciu o tę firmę powstało Towarzystwo Budowy Maszyn i Urządzeń Sanitarnych Drzewiecki i Jeziorański Sp. Akc.

Jak pisał Czesław Klarnier: „Dzięki swym wybitnym zdolnościom, wielkiej solidności kupieckiej i pracowitości, Piotr Drzewiecki zdołał szybko zdobyć dla działalności swej placówki przemysłowej olbrzymi teren, tworząc gęstą sieć własnych oddziałów nie tylko w Królestwie, ale również w Rosji Europejskiej, na Syberii, Dalekim Wschodzie, w Mandżurii, a poza granicami Państwa Rosyjskiego w Galicji, mianowicie w Krakowie i Lwowie. Całe przedsiębiorstwo było wyłącznie polskie. Liczni inżynierowie, technicy i monterzy byli to Polacy, pochodzący przeważnie z Królestwa”³.

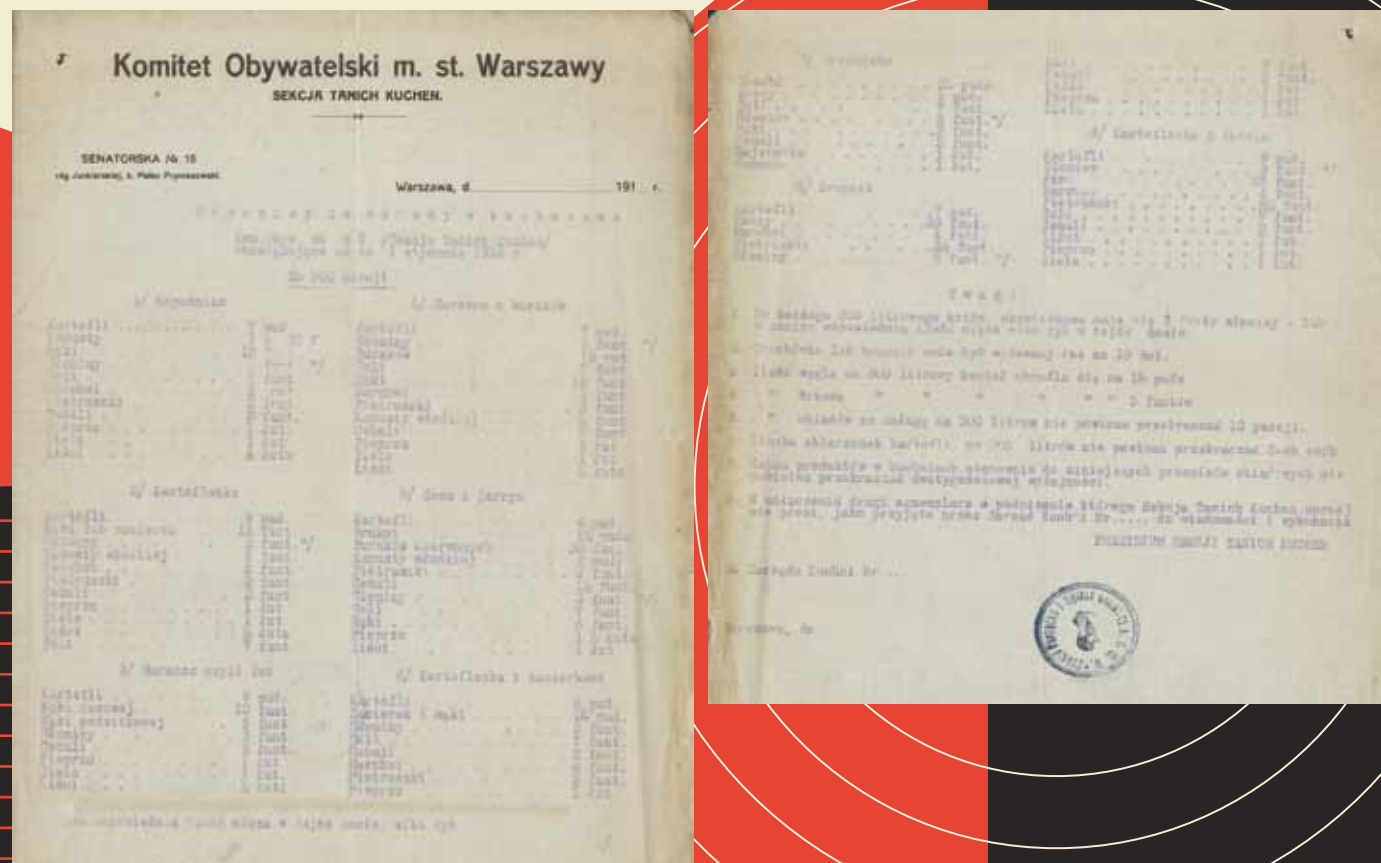
Towarzystwo to było szkołą techniki sanitarnej, szczególnie w zakresie ogrzewania centralnego i wentylacji, i wykształciło wielu fachowców tej branży. Korzystało ono z szerokiego rynku rosyjskiego, rozbudowy sieci kolejowej i Warszawskiego Komitetu Giełdowego⁴.

W 1894 r. Drzewiecki założył Fabrykę Odlewów Żelaznych i Warsztaty Mechaniczne, pod firmą „P. Drzewiecki i S-ka”, które przekształcił w „Towarzystwo Akcyjne – Syrena”. Po wojnie rosyjsko-japońskiej zostało ono zlikwidowane.

W 1896 r. wspólnie z Janem Jeziorańskim i Stanisławem Małyszczycykiem założył biuro dla budowy młynów „S. Małyszczycycki i Ska”.

³ Tamże, s. 755.

⁴ Tamże, s. 756.

Posiedzenie Komitetu Obywatelskiego.
Pierwszy z lewej P. Drzewiecki.
Fot. W. Saryusz-Wolski.
Świat, 1915 nr 23 s. 10.

Normy żywnościowe dla tanich kuchni
Komitetu Obywatelskiego.
BP m.st. Warszawy, DZS 1914-1918 Vars. 4238.

W 1904 r. odwiedził Stany Zjednoczone Ameryki w związku z Międzynarodową Wystawą w St. Louis, eksponując najnowsze osiągnięcia w dziedzinie ciepłownictwa i wentylacji. Przywiózł stamtąd wiele pomysłów i rozwiązań.

W 1907 r. łącznie z Karolem Rose, mieszkającym w Berlinie, założył ogólrnoeuropejską firmę w celu stosowania amerykańskiego systemu regulowania temperatury patentu Johnsona, pod firmą „Gesellschaft für selbsttätige Temperaturregelung G.m.b.H.". Przedsiębiorstwo to wskutek wojny zostało udostępnione inż. Schellhase i funkcjonowało przez cały okres międzywojenny.

W 1911 R. Piotr Drzewiecki, Jan Jeziorański, Karol Rose i Czesław Klarner powołali przedsiębiorstwo „Urządzenia Ogniotrwałe dla Płynów Łatwopalnych systemu Martini Hunecke”, obsługujące rynek rosyjski. Zostało ono zlikwidowane przez bolszewików z dużymi stratami dla właścicieli.

Spolszczeniu handlu służył założony w 1913 przez Piotra Drzewieckiego i braci Jabłkowskich „Dom Towarowy Braci Jabłkowskich” - nowoczesne, na poziomie europejskim przedsiębiorstwo handlowe.

W latach 1898-1902 Drzewiecki prowadził wykłady o budowie maszyn w Szkole Wawelberga i Rotwanda, powołanej w 1895 r.

W sierpniu 1914 r. wszedł w skład Komitetu Obywatelskiego m.st. Warszawy, zostając jego wiceprezesem. Prezesem był książę Zdzisław Lubomirski. Członkowie Komitetu reprezentowali bogatsze sfery społeczeństwa Warszawy. Celem Komitetu było:

- dostarczanie środków do życia osobom pozbawionym ich wskutek działań wojennych;
- czuwanie nad normalnym tokiem pracy miasta w dziedzinie produkcji, usług, oświaty i opieki społecznej;
- ustalanie strat poniesionych przez ludność wskutek wojny;
- kontrola i kierownictwo podległych instytucji i placówek społecznych⁵.

Do Warszawy po wybuchu wojny zdążyło wielu ziemian opuszczających swe dwory, chłopci z terenów objętych działaniami wojennymi, żydowscy kupcy i rzemieślnicy, a także inteligencja. Uchodźcy przerażeni byli wieściami o bombardowaniu Kalisza i okrucieństwach dokonywanych tam przez wojska niemieckie pod dowództwem płk. Preuskera⁶.

⁵ M.M. Drozdowski, *Warszawa w latach 1914-1939*, Warszawa 1990, s. 102.

⁶ *Warszawa w pamiętnikach pierwszej wojny światowej*. Oprac. K. Dunin-Wąsowicz, Warszawa 1971, s. 287.

DO LUDNOŚCI MIASTA WARSZAWY.

Komitet Obywatelski miasta Warszawy podaje do publicznej wiadomości, że wobec zawieszenia czynności władz miejskich i cywilnych obejmuje pieczę nad miastem.

Komitet będzie dążył do utrzymania porządku, zapewnienia bezpieczeństwa, oraz — w granicach możliwości — normalnego biegu życia.

Licząc na współdziałanie mieszkańców, Komitet Obywatelski spodziewa się, że wszelkie jego zarządzenia, będą bezwzględnie wykonywane i spotykają się z powszechną pomocą.

Komitet utrzymuje w mocy wszelkie dotychczasowe przepisy, zapewniające ład i porządek, jak także sprzedaż trunków, takse na artykuły pierwszej potrzeby i t. p.

Komitet powołał do pomocy — przy spełnianiu swoich zarządzeń, oraz przy zapewnieniu bezpieczeństwa — STRAŻ OBYWATELSKĄ, której ludność powinna pomagać przez szybkie i chętne stosowanie się do jej wymagań.

Wszelkie próby nieposłuszeństwa i wykroczeń, zakłócających spokój publiczny, będą najsurowiej postramiane.

Komitet głęboko wierzy, że wszyscy mieszkańcy potrafią utrzymać równowagę i spokój, gdyż jedynie karne zachowanie się ogółu zdoła zabezpieczyć miasto od groźnych następstw.

Komitet Obywatelski miasta Warszawy.

Wkroczenie Niemców do Warszawy, sierpień 1915.

Fot. A. Kuhlewint.

BN, Pocz. 20065-4.

Odezwa Komitetu Obywatelskiego o objęciu zarządu w Warszawie, sierpień 1915.

BN, DZS IA 5 Cim.

Na następnej stronie

Plan miasta Warszawy z oznaczeniem wszystkich instytucji i zakładów Komitetu Obywatelskiego Miasta Warszawy.

Warszawa, Tow. Akc. S. Orgelbrandta S-ow [1915].

BN, Magazyn Kartografii ZK 26 031.

Komitet Obywatelski do połowy 1915 r. uruchomił 52 schroniska dla wojennych uchodźców, z których skorzystało ok. 60 tys. osób. Sekcja Ratownictwa Komitetu uruchomiła punkty prowiantowe i kuchnie robotnicze. Sekcja Opieki nad Bezdomnymi prowadziła m.in. internaty dla bezdomnych dzieci. Sekcja Bezdomnych Żydów zorganizowała 89 schronisk w mieście i 9 w miejscowościach podmiejskich, na prawym brzegu Wisły. Sekcja Pracy Komitetu szybko przekształciła się w bezpłatne Biuro Pośrednictwa Pracy, które uruchomiło tzw. giełdy pracy. W pierwszym roku istnienia wspomniane giełdy pozwoliły znaleźć zatrudnienie dla 57 tys. osób, w tym także na rosyjskim rynku pracy. Korzystającym gwarantowano bezpłatne przejazdy.

O porządek publiczny dbała pod patronatem Komitetu Straż Obywatelska, przekształcona w Milicję Miejską⁷.

Po wyjściu Rosjan z Warszawy Komitet w nocy z 5 na 6 sierpnia 1915 r. przejął pieczę nad miastem. Spośród jego członków niemieckie władze okupacyjne na krótko wybrały zakładników.

6 sierpnia tegoż roku powołały one Zarząd Miasta z prawami Magistratu i Rady Miejskiej. Przewodniczący Komitetu Obywatelskiego książę Zdzisław Lubomirski został powołany na stanowisko Prezydenta Miasta, a Piotr Drzewiecki na jego zastępcę i pierwszego Burmistrza. Po przejściu przez księcia Lubomirskiego funkcji członka Rady Regencyjnej 23 października 1917 r. Piotr Drzewiecki został Prezydentem m.st. Warszawy.

Jak wspomina Czesław Klarner: „W rękach Piotra Drzewieckiego spoczywał faktyczny Zarząd Miejski. Trzeba było żelaznej energii i woli, aby nie załamać się pod ciężarem niezwykłych ówczesnych trudności. Największą bolączką Warszawy były sprawy finansowe: ostatni prezydent rosyjski opuszczając Warszawę pozostawił w kasach fundusze na dwa miesiące. Dzięki inicjatywie i wyężonej pracy Piotra Drzewieckiego Komitet Obywatelski stopniowo zaspokajał aktualne potrzeby stolicy i jej ludności. W szczególności zorganizowano akcję żywnościową i gromadzenie zapasów artykułów pierwszej potrzeby. W 1916 r. Komitet Obywatelski został rozwiązany, a jego miejsce zajęła Rada Miejska, której organizacja wzorowana była na modelu pruskim. Był to właściwie surogat samorządu, władze pruskie ustępstwem tym chciały sobie zjednać ludność stolicy”⁸.

⁷ M.M. Drozdowski, *Warszawa w latach 1914-1939...*, s. 103.

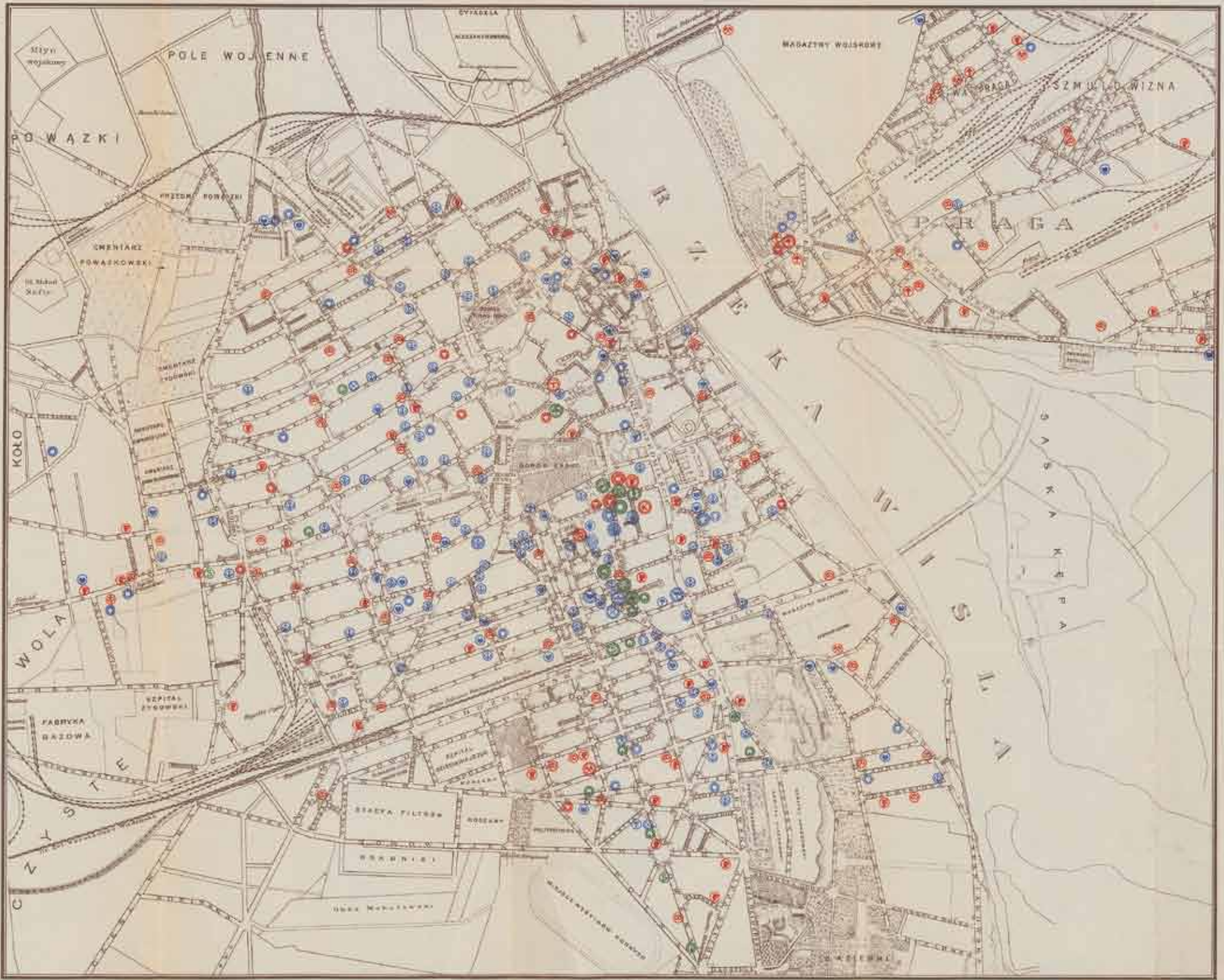
⁸ C. Klarner, „Przegląd Techniczny” 1938, nr 21-22, s. 757.

PLAN MIASTA WARSZAWY

Z OZNACZENIEM WSZYSTKICH INSTYTUCYI I ZAKŁADÓW

KOMITETU OBYWATELSKIEGO MIASTA WARSZAWY

- 1. SEKCJA OGÓLNA, Marszałkowska 22.
- 2. SEKCJA FUNKCYJONALNA, Wesoła 10.
- 3. SEKCJA ZYWIĆCZOWA, Józefa 18.
- 4. SEKCJA OŚWIATOWA, Włocławska 15.
- 5. SEKCJA OCHRONY WIAZAN, Włocławska 15.
- 6. SEKCJA TANKOWA, Wesoła 10.
- 7. KOMISJA POKAZOWA I PRACOWNIA, Marszałkowska 22.
- 8. KOMISJA REZERWACYJNA, Marszałkowska 22.
- 9. SEKCJA TANCY RUCHOMYCH, Marszałkowska 22.
- 10. SEKCJA REZERWACYJNA, Wesoła 10.
- 11. SEKCJA REZERWACYJNA ŻYWIĆCZOWA, Marszałkowska 22.

- 11. KOMISJA OPIEKI NAD DZIECIAMI, Żelazna 13.
- 12. KOMISJA PRACY KOBIECY, Józefa 32.
- 13. SEKCJA INFORMACYJNO-PRASOWA, Marszałkowska 22.
- 14. SEKCJA PRAWNA, Wesoła 10.
- 15. SEKCJA LEKARSKA, Włocławska 15.
- 16. SEKCJA WYŻSZEJ SZKOŁY PRACY, Chłodna 10.
- 17. SEKCJA PRACY REKONSTRUKCYJNEJ, Wesoła 10.
- 18. KOMISJA NAHRABY OZIEŻY PRZY SEKCJI PRACY REKONSTRUKCYJNEJ, Wesoła 10.
- 19. SEKCJA POZYCZENOWA, Żelazna 13.
- 20. SEKCJA OPIEKI, Włocławska 15.
- 21. SEKCJA KADROWA, Żelazna 13.
- 22. KOMITET PRASY, Aleksandrowska 2.
- 23. WYDZIAŁ KONTROLI OGÓLNEJ, Marszałkowska 22.
- 24. KOMISJA STATYSTYCZNA, Wesoła 10.
- 25. SEKCJA TANCY WIESZAK, Józefa 18.
- 26. SEKCJA POMOCY DLA INTELIGENCJI, Włocławska 15.
- 27. KOMISJA OPIEKI NAD MŁODZIEŻĄ, Włocławska 15.

Prezydent Warszawy Zdzisław Lubomirski i jego zastępca Piotr Drzewiecki.
Świat 1915, nr 40 s. 5.

Pieczęć miejska wg projektu Zygmunta Szellera wybrana w konkursie w 1915.
Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r. Warszawa 1916, s. 505.

Zaproszenie na uroczystości z okazji Święta 3 Maja w 1916 r.
BP m.st. Warszawy, DZS 1914-1918 Vars. 4238.

Pochód w Warszawie 3 maja 1916. Pluton honorowy Milicji Miejskiej i Komitet Obywatelski m.st. Warszawy.
Fot. M. Fuks.
BN, Magazyn Druków Ulotnych Pocz.20353.

Z inicjatywy Piotra Drzewieckiego Zarząd Miasta 21 września 1915 r. podjął historyczną uchwałę o powrocie do nazw: „Zarząd Miasta Stołecznego Warszawy” i „Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy”. Pod naciskiem Zarządu Miejskiego i Komitetu Obywatelskiego 23 sierpnia 1915 r. wprowadzono powszechne nauczanie szkolne. 15 listopada tego roku otwarto Uniwersytet i Politechnikę Warszawską. W początkach 1916 r. zaczęła działać w Warszawie Rada Główna Opiekuńcza, która prowadziła szeroką akcję pomocy społecznej. Korzystała ona z dotacji władz okupacyjnych, z darów Międzynarodowego Czerwonego Krzyża i międzynarodowych organizacji charytatywnych. Jej prezesem był współpracujący z Piotrem Drzewieckim Stanisław Dzierzbicki. Sekcją prasową Rady kierował Władysław Reymont.

Dla dziejów miasta historyczną była decyzja z 8 kwietnia 1916 r. o przyłączeniu do warszawskiej gminy miejskiej: Czerniakowa, Siekierki, Mokotowa, Rakowca, Czystego, Młocin, Kaskady, Marymontu, Potoku, Powązek, Pelcowizny, Ustronia, Nowego Bródna, Targówka, Utraty, Grochowa oraz Kępy Grochowskiej. Tę decyzję poprzedziła praca Komisji Przedmieść Komitetu Obywatelskiego, która brała pod uwagę konsekwencje finansowe wspomnianej decyzji⁹.

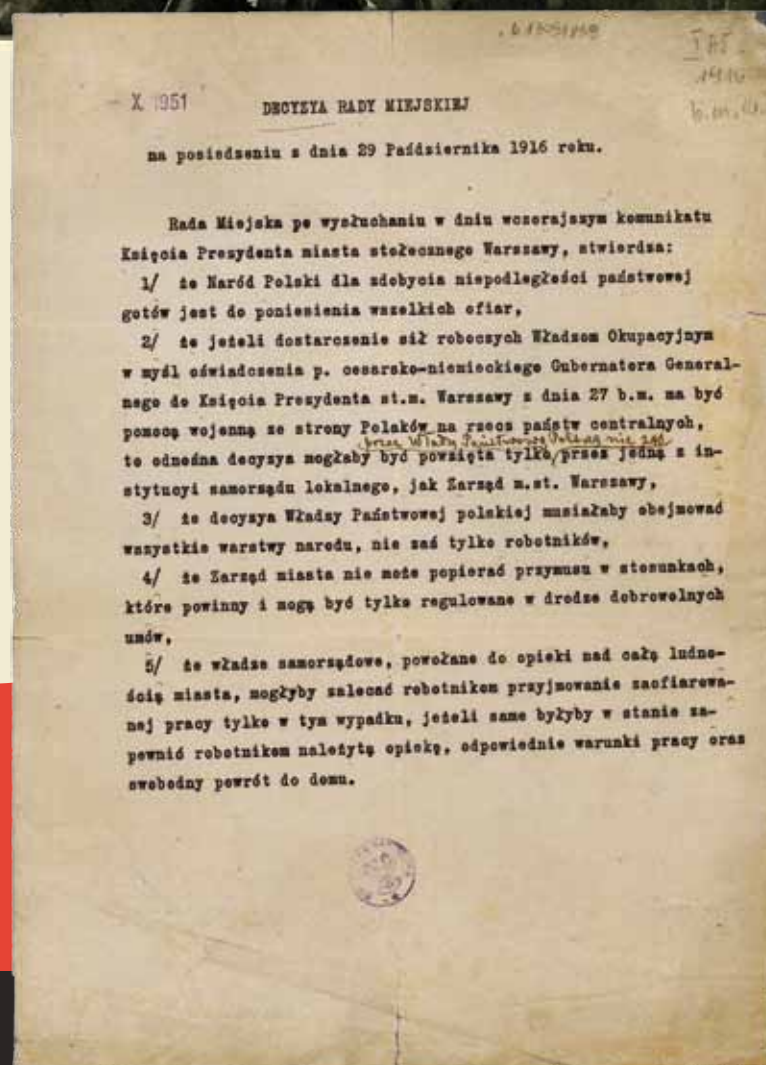
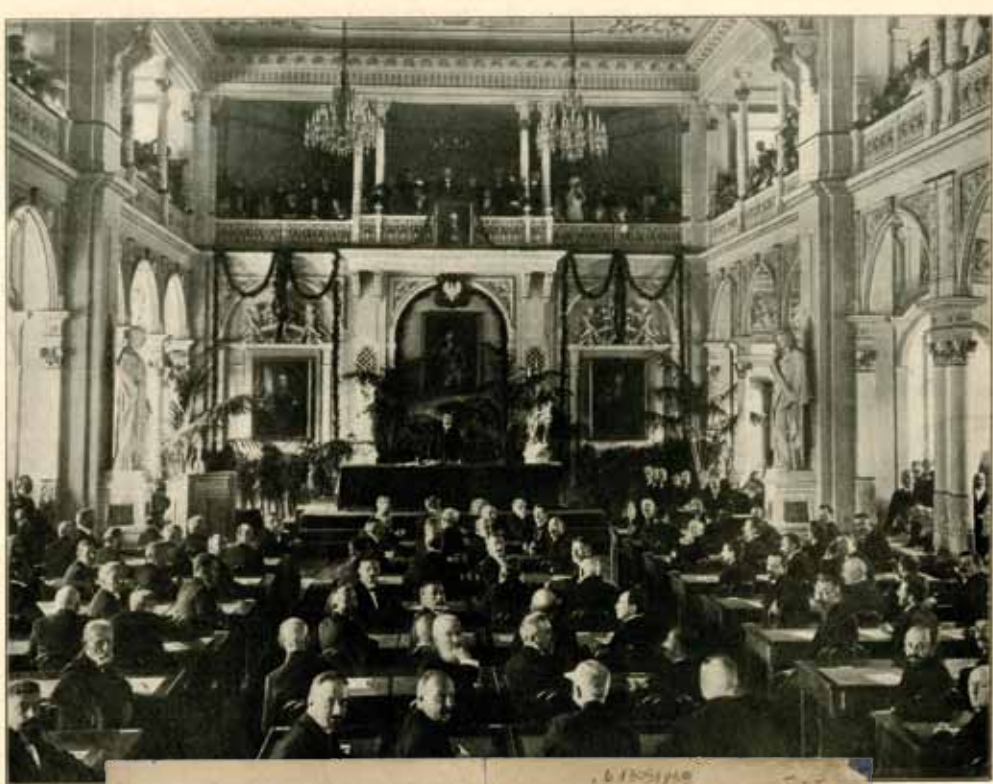
3 maja 1916 r. Burmistrz Drzewiecki obok Komitetu Obywatelskiego był organizatorem wielkiego Pochodu Narodowego dla uczczenia rocznicy Konstytucji 3 Maja 1791 r. Liczbę uczestników pochodu szacowano na 300 tysięcy osób.

Nazajutrz generał-gubernator warszawski Hans Beseler ogłosił ordynację miejską i ordynację wyborczą zgromadzenia Radnych Miejskich w liczbie dziewięćdziesięciu, wybieranych na trzy lata.

Niedemokratyczne wybory odbyły się 14 lipca 1916 r. W wyborach sukces odniosło Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne i Międzypartyjne Koło Polityczne. W kurii VI – powszechnej – Komitet Narodowy otrzymał 7 mandatów, a w pozostałych kuriach 33 mandaty. PPS – 2 mandaty, PPS Lewica i Bund – 1 mandat, SDKPiL – 1 mandat, Żydowski Komitet Ludowy – 4 mandaty. Pozostałe mandaty przypadły Komitetowi Demokratycznemu – 27 i Zrzeszeniu Wyborców Żydowskich – 15. Komitet Narodowy wspierał księcia Zdzisława Lubomirskiego i Piotra Drzewieckiego.

Drzewiecki jako samorządowiec cieszył się ze wspólnej deklaracji Komitetu Narodowego, Komitetu Demokratycznego i PPS

⁹ M.M. Drozdowski, *Warszawa w latach 1914-1939...*, s. 40.

Pierwsze posiedzenie Rady Warszawy 24 lipca 1916 r.
Fot. W. Saryusz-Wolski.
Tygodnik Ilustrowany 1916, nr 31 s. 368.

Odmowa Rady Miejskiej przeprowadzenia przymusowego werbunku warszawiaków do pracy w Niemczech.
BN, DŻS IA 5 Cim.

z 24 lipca 1916 r. „...Prace nasze pełnić będziemy w rozumieniu, że samorząd Warszawy jest pierwszym krokiem do odbudowy Państwa Polskiego. Niepodległe Państwo Polskie wyposażone w organa i środki, niezależność jego wyróżniająca i zabezpieczająca – oto cel najwyższy dawnych i obecnych wysiłków Narodu Polskiego, oto i nas święty cel, do którego dążymy”¹⁰.

Mimo trudności wojennych udało się Magistratowi i Radzie Miejskiej zmobilizować znaczne dochody dzięki pożyczkom obligacyjnym na sumę 47,5 mln rubli i pożyczkom przymusowym 115 mln rubli.

W strukturze wydatków miejskich w 1916 r. 28% pochłaniały wodociągi, kanalizacja, oświetlenie i Straż Ogniowa, 16% pomoc dla ludności, 11,7% szpitale i instytucje dobroczynne, 6% szkolnictwo i tylko 1,7% wydatki na personel administracyjny, 13% na potrzeby garnizonu niemieckiego. W latach 1917-1918 poważnie wzrosły wydatki na pomoc społeczną.

Pod kierownictwem Burmistrza, a następnie Prezydenta Drzewieckiego, trwała intensywne polonizacja nazw ulic warszawskich. W listopadzie 1916 r. zorganizowano uroczystości związane ze śmiercią Henryka Sienkiewicza, a po 22 stycznia 1917 r. w wypowiedziach Zdzisława Lubomirskiego, Adolfa Suligowskiego, Artura Śliwińskiego, Józefa Zawadzkiego przypomniano, w związku z deklaracją prezydenta USA Woodrow Wilsona, prawo Polski do Niepodległości. Po internowaniu legionistów w obozach w Beniaminowie i Szczypiornie i aresztowaniu Piłsudskiego i Sosnkowskiego – Rada i Magistrat uczestniczyły w głośnym proteście, mimo zakazu władz okupacyjnych.

15 października 1917 r. Warszawa uroczystie przypomniała 100 rocznicę śmierci Tadeusza Kościuszki w katedrze, na Uniwersytecie i w Ratuszu, gdzie po wysłuchaniu przemówień Piotra Drzewieckiego i Adolfa Suligowskiego odsłonięto tablice ku czci Kościuszki na frontonie gmachu. Stowarzyszenie Budowy Pomnika Tadeusza Kościuszki i Polska Fundacja Kościuszkowska powtórzyły tę uroczystość w 2007 r., na której miałem zaszczyt przemawiać.

Po objęciu prezydentury miasta 23 października 1917 r. Piotr Drzewiecki musiał łagodzić sankcje władz okupacyjnych wobec strajkujących pracowników miejskich, których związek zawodowy nie został zalegalizowany.

¹⁰ Tamże, s. 48

GRANICE WARSZAWY PRZED I PO 1916 R.

Mapa z granicami Warszawy przed i po 1916 r.
Kronika Warszawy 1930, nr 7, po s. 8.

20 lutego 1918 r. na wniosek Piotra Drzewieckiego pracownicy miejscy opodatkowali się w wysokości 2% pensji na rzecz szerzenia oświaty na Ziemi Chełmskiej i na Podlasiu. Ziemie te okupanci ofiarowali Ukraińskiej Republice Ludowej mimo głośnych protestów społeczeństwa polskiego w Królestwie Polskim i w Galicji.

22 marca 1918 r. Rada Miejska uroczystie nadała godność Prezydenta Warszawy Piotrowi Drzewieckiemu, którą faktycznie pełnił od 23 października 1917 r. do 28 listopada 1921 roku.

W rocznicę śmierci gen. Henryka Dąbrowskiego Rada podjęła uchwałę o nadaniu Placu Zielonemu imienia Generała Henryka Dąbrowskiego. Plac był w XVIII wieku rynkiem jurydyki Bielino.

W czasie rozbrajania garnizonu niemieckiego i rokowań z nim Komendanta Piłsudskiego, który wrócił z więzienia z Magdeburga, Magistrat pod przewodnictwem Prezydenta Drzewieckiego 12 listopada 1918 r. wyraził hołd Komendantowi, a Rada Miasta przyznała Mu tytuł honorowego obywatela Miasta Stołecznego Warszawy¹¹.

Wcześniej, na wiecach 6 i 7 listopada 1918 r. młodzież akademicka Warszawy jedomyślnie uchwaliła wstąpienie do Wojska Polskiego. Senat Uniwersytetu Warszawskiego zawiesił wykłady.

1 stycznia 1919 r. Piotr Drzewiecki brał udział w uroczystym powitaniu Ignacego Jana Paderewskiego, który pociągiem przyjechał z Poznania i był entuzjastycznie witany na trasie przez tłumy rodaków.

W organizowanych przez powstały 16 stycznia 1919 r. gabinet Ignacego Paderewskiego wyborach do Sejmu Ustawodawczego sukces odniósł Narodowy Komitet Wyborczy Stronictw Demokratycznych, zdobywając 54,1% ważnych głosów.

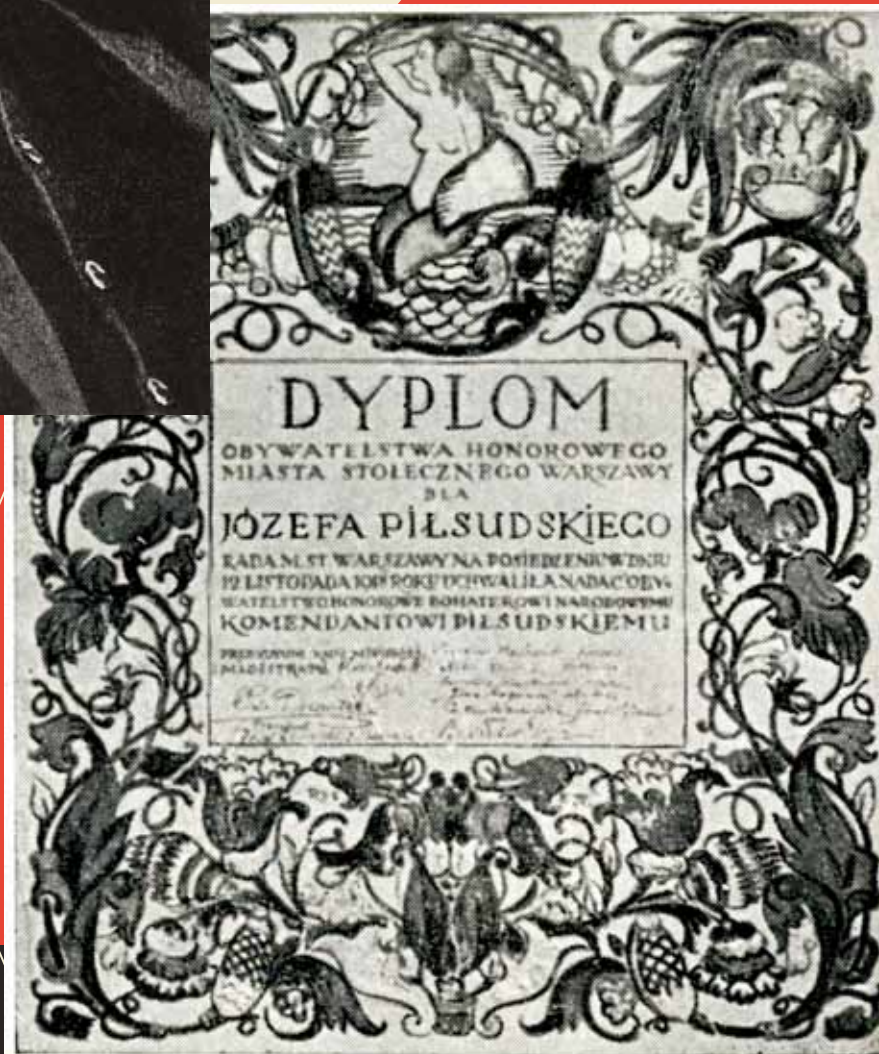
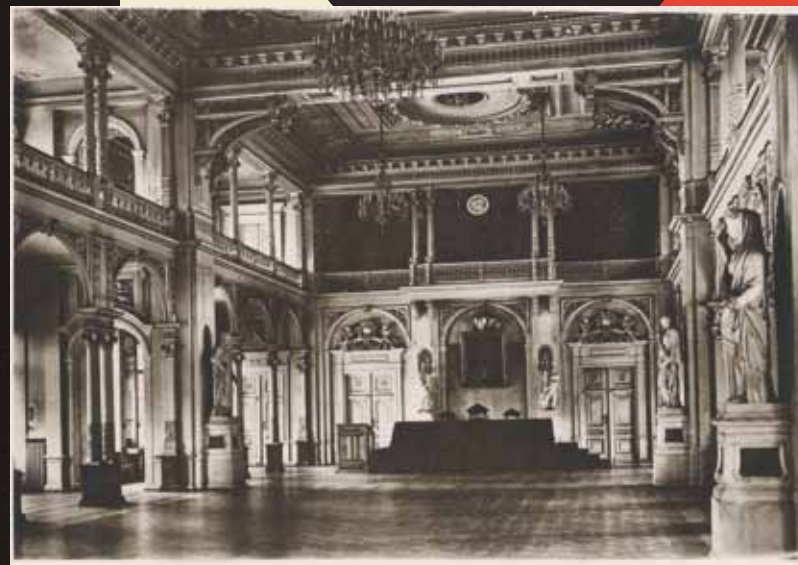
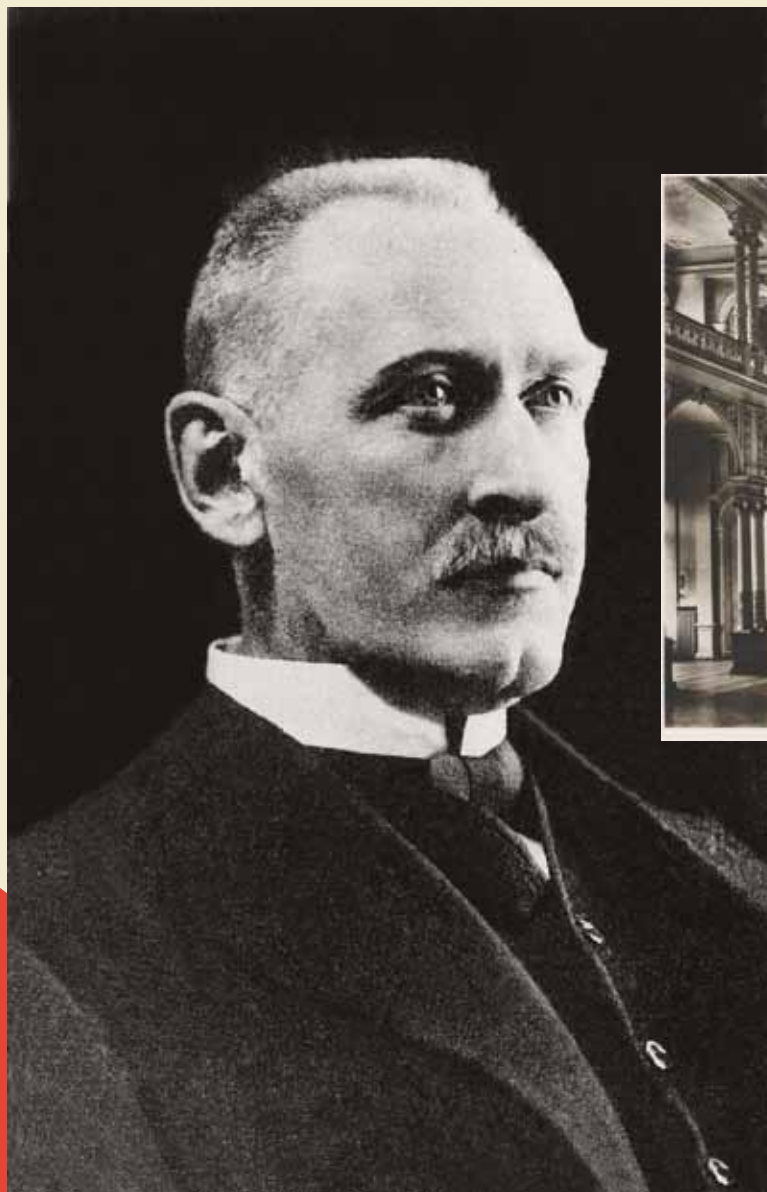
PPS uzyskała 14,5% głosów, Związek Stronictw Żydowskich 14,4% głosów, syjonistyczna Tymczasowa Żydowska Rada Narodowa – 6,3% głosów.

W wyborach do Rady Miejskiej z 23 lutego 1919 r. ponowił sukces Narodowy Komitet Wyborczy, który wysunął kandydaturę Piotra Drzewieckiego na Prezydenta Warszawy, zdobywając 46,9% głosów, PPS zdobyła ich 17,6%¹².

23 kwietnia 1919 r. Prezydent i Rada Warszawy organizowali uroczyste powitanie wojsk Armii Polskiej we Francji, pod dowódz-

¹¹ H. Szwanowska, *Ratusz Warszawy, jego dzieje i funkcje w latach 1915-1929*, [w:] *Warszawa w pierwszych latach Niepodległości*, Warszawa 1998, s. 120

¹² M.M. Drozdowski, *Warszawa w latach 1914-1939...*, s. 156-157.

Piotr Drzewiecki w 1916 r.
Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r. Warszawa 1916, wklejka 2.
BP m.st. Warszawy, Vars.CIM.III.0.2.

Ratusz – pałac Jabłonowskich. Sala posiedzeń Rady Miejskiej.
1919-1920. Album pamiątkowe Rady Miasta Stołecznego Warszawy. Warszawa 1929, s. 13.

Dyplom Honorowego Obywatela Warszawy dla Józefa Piłsudskiego.
A. Moraczewski, *Warszawa*, Warszawa 1939, s. 336.

twem gen. Józefa Haller, którego obdarzono honorowym obywatelstwem m.st. Warszawy¹³.

Piotr Drzewiecki, jako przemysłowiec i działacz gospodarczy, zdawał sobie sprawę z roli Górnego Śląska w polskiej gospodarce narodowej. Z jego inicjatywy Rada Miejska Warszawy 17 sierpnia 1919 r. na wieść o wybuchu I Powstania Śląskiego postanowiła:

- wyasygnować 250 tys. marek polskich dla Śląska;
- powołać Komitet Pomocy dla Śląska, w skład którego weszli: prezes Rady Ignacy Baliński, radni: Rajmund Jaworowski, Stanisław Kalinowski, Artur Oppman i Bronisław Siwik;
- wezwać rząd RP do interwencji zbrojnej na rzecz przyłączenia Górnego Śląska do Polski;
- wydać odezwę Rady Miejskiej w tej sprawie;
- wezwać ludność Warszawy do wzięcia udziału w manifestacji w dniu 22 sierpnia. W organizowaniu akcji pomocy wyróżniły się aktywnością ZLN, PPS i NZR, które zorganizowały manifestacje na Placu Teatralnym, pod Pomnikiem Kopernika i na Placu Saskim¹⁴.

21 stycznia 1920 r. Prezydent Piotr Drzewiecki, wspólnie z Ignacym Balińskim uczestniczył w Toruniu w uroczystości powrotu Pomorza do Macierzy. Rada Miejska Warszawy 9 lutego 1920 r. nazwała część wybrzeża nad Wisłą od Mostu Kierbedzia do Mostu Kolejowego – Wybrzeżem Gdańskim.

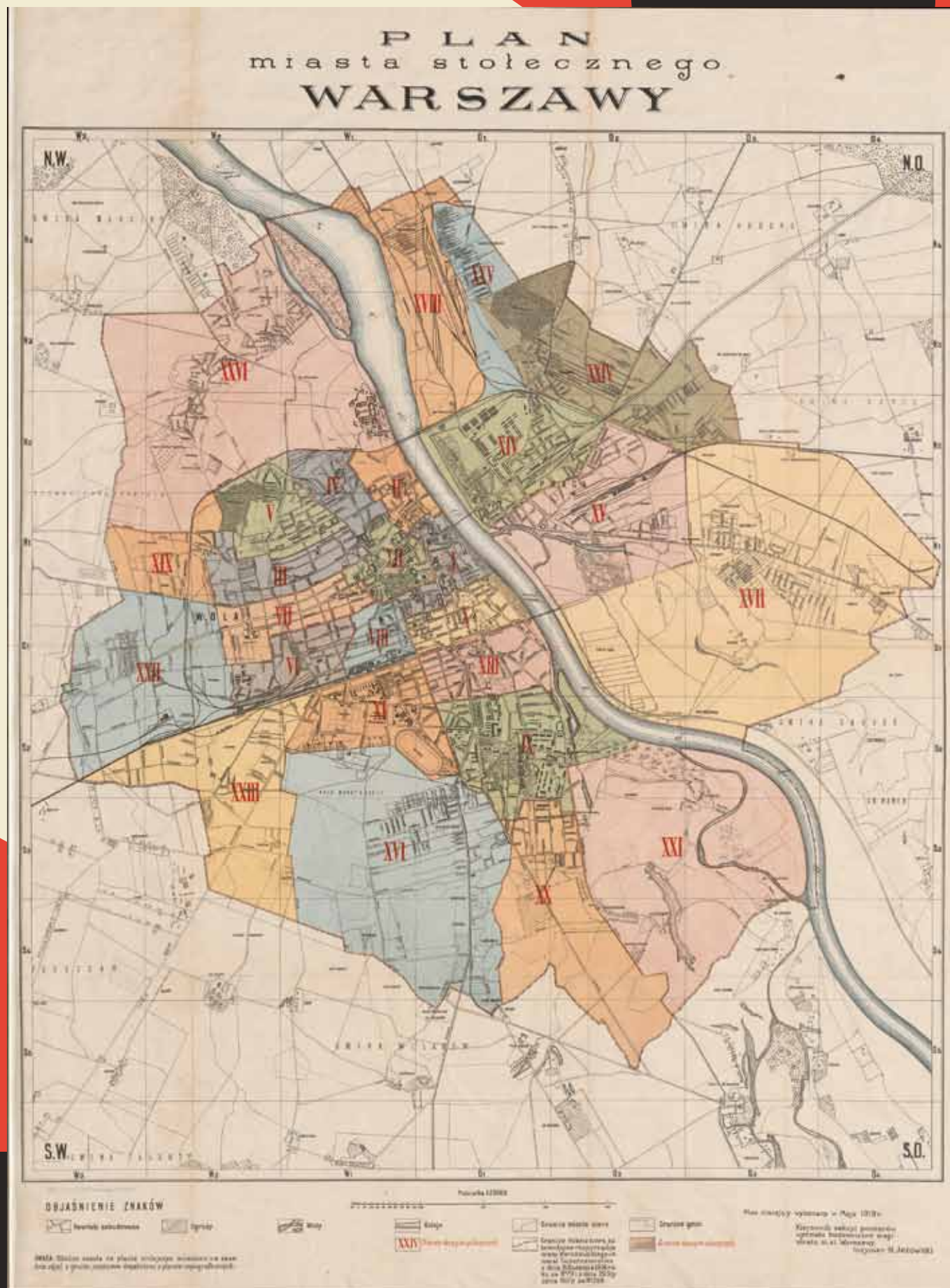
Rola Prezydenta Drzewieckiego w czasie wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920 r. jest – moim zdaniem – niedoceniana. Przypomnijmy kilka istotnych faktów.:

Gdy gabinet Paderewskiego w 1919 r. dla wzmocnienia podstaw finansowych samorządu terytorialnego powołał Polski Bank Komunalny, na jego czele stanął prezydent Warszawy Piotr Drzewiecki i był z nim związany do końca istnienia II Rzeczypospolitej.

W 1920 r. wspólnie z Leopoldem Welliszem i Władysławem Jechalskim, przy poparciu Banku Handlowego w Warszawie Piotr Drzewiecki założył Pierwszą Fabrykę Lokomotyw w Chrzanowie S.A., która wkrótce zdobyła silną pozycję europejską. Fabryka zawarła kontrakt z rządem na dostawę 1200 lokomotyw w ciągu 10 lat. Później ilość tę zmniejszono. Produkcję rozpoczęto w listopadzie 1923 r. Produkowane parowozy należały do najnowocze-

¹³ Tamże, s. 158.

¹⁴ Tamże, s. 159.

Plan miasta stołecznego Warszawy 1919 r.
[Warszawa : Magistrat m.st. Warszawy], 1919.
BP m.st. Warszawy, Kart. M.1471.

śniejszych w Europie. Fabryka zatrudniała w 1928 r. 1,7 tys. pracowników o wysokich kwalifikacjach¹⁵.

Po uroczystym powitaniu 18 kwietnia 1920 r. Naczelnego Wodza, któremu gratulowano zdobycia Kijowa, na wieść o kontr ofensywie Armii Czerwonej Prezydent Drzewiecki aktywizował służby miejskie przy zakupie obligacji Pożyczki Odrodzenia Polski. W początkach czerwca 1920 r. Wydział Zaopatrzenia Zarządu Miasta przy Rymarskiej 3 przyjmował zapisy na pożyczkę, którą wykupiło wielu pracowników miejskich. Propagowano ją także w kościołach katolickich i prawosławnych, zborach ewangelickich i synagogach.

W związku ze strajkiem robotników przedsiębiorstw komunalnych Piotr Drzewiecki w gmachu Stowarzyszenia Techników przy ul. Czackiego, który niegdyś budował, otworzył Biuro Centralne Stowarzyszenia Samopomocy Społecznej – zatrudniające wolontariuszy zastępujących strajkujących robotników¹⁶.

Pewną inercję w traktowaniu obowiązków obywatelskich, szczególnie przez młodzież, preferującą biesiadny styl życia, przezwiał gabinet Władysława Grabskiego, powstały 24 czerwca 1920 r., a przede wszystkim Rada Obrony Państwa, powstała z jego inicjatywy 30 czerwca tego roku. Władze miejskie w tej Radzie reprezentował wiceprezydent Warszawy – Artur Śliwiński.

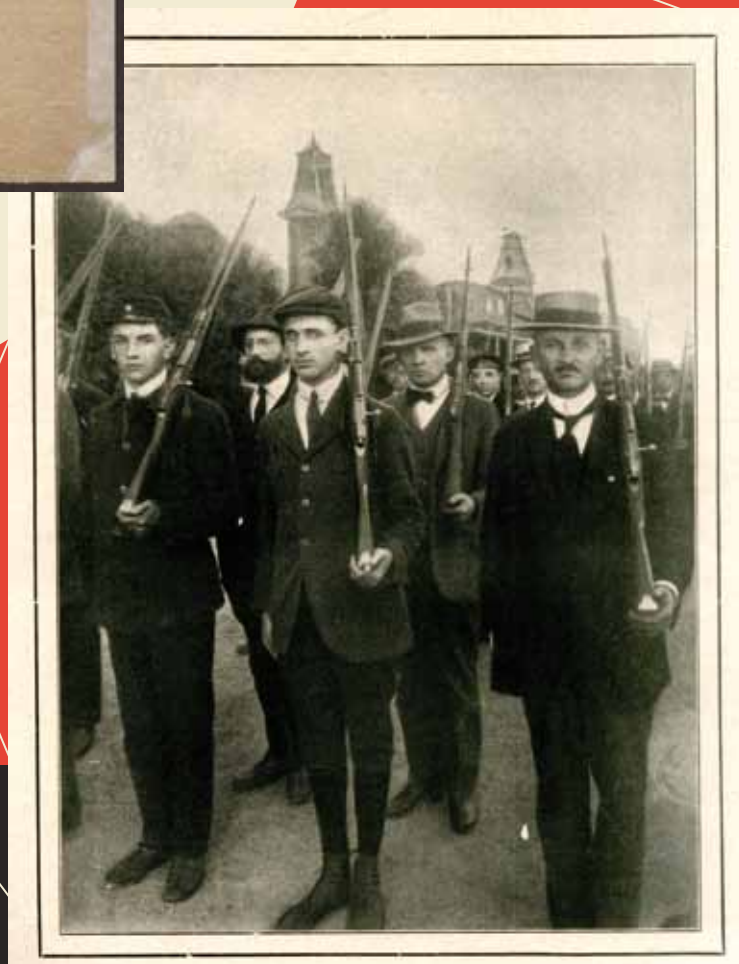
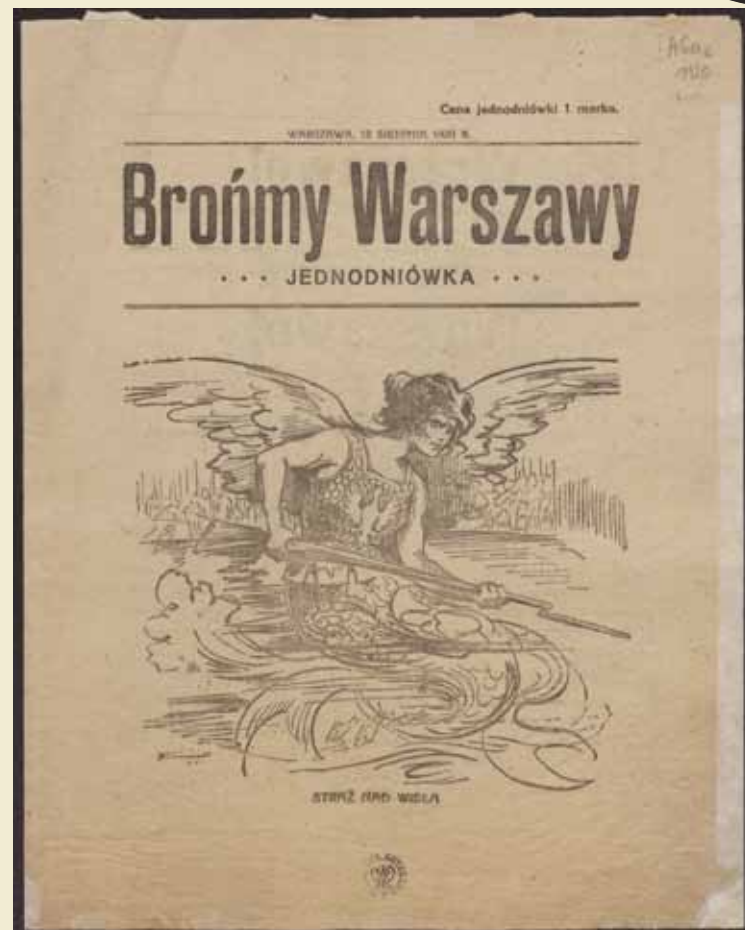
Nazajutrz Rada Miejska wybrała na wiceprezydentów Warszawy: Wacława Paszkowskiego, ponownie Artura Śliwińskiego i Feliksa Zielińskiego. Ławnikami zostali Antoni Baryka, Bolesław Jakimiak, Lucjan Kobyłecki, Franciszek Kowalski, Aleksander Kozłowski, Walerian Kronenberg, Stanisław Paliński, Stanisław Pleniewicz, Majer Rundstein, Teodor Toeplitz, Adolf Wesbalt i Stefan Zieliński. Byli to bliscy współpracownicy Prezydenta Drzewieckiego. Potrzeby frontu w tym czasie zahamowały prace nad odbudową Mostu Poniatowskiego i Grobowca Bohaterów Bitwy pod Olszynką Grochowską.

6 lipca 1920 r. ukazał się List Pastorski Biskupów Polskich zagrzewający do ochotniczego wstępowania do armii i pomocy materialnej dla walczących.

Biura Generalnego Inspektoratu Armii Ochotniczej otwarto w Alei Szucha, Alejach Ujazdowskich i Szkole Sztabu Generalnego.

¹⁵ Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej, Warszawa 1999, s. 299.

¹⁶ M.M. Drozdowski, *Warszawa w obronie Rzeczypospolitej czerwiec-sierpień 1920*, Warszawa 1993, s. 80.

Brońmy Warszawy, jednodniówka 1920 r.
BN, DZS IA 6a6 Cim.

Statut Batalionów Ochotniczych Rady Obrony Stolicy.
BN, DZS IA 6a6 Cim.

Straż Obywatelska.
Tygodnik Ilustrowany 1920, nr 33, s. 641.

Młodzież Warszawy tłumnie odpowiedziała na wezwanie Rady Obrony Państwa i biskupów polskich.

Rada Miasta 8 lipca apelowała: „Im więcej sił dzisiaj wyteżymy, tym będziemy mogli dowieść świata, że demokratycznej Polsce obce są wszelkie zakusy zaborcze, tym prędzej uzyskamy pokój oparty na zasadach sprawiedliwości, wolności i prawdy.

Do czynu, Obywatelki i Obywatele!”¹⁷.

Prezydent Piotr Drzewiecki, jako wiceprezes Związku Miast Polskich zwrócił się 24 lipca 1920 r. do mieszkańców wszystkich miast polskich o nabycie obligacji Pożyczki Odrodzenia Polski¹⁸.

Pod koniec lipca tegoż roku Piotr Drzewiecki pomagał w zorganizowaniu Straży Obywatelskiej w Warszawie, której komendantem został inż. Józef Szejczer. Straż przejęła wiele funkcji służby garnizonowej, obejmując ok. 1000 posterunków wartowniczych.

27 lipca ukazał się Apel Jasnogórski Biskupów Polskich w sprawie obrony kraju. Metropolita Warszawski Kardynał Aleksander Kakowski w porozumieniu z Naczelnikiem Państwa i Prezydentem Warszawy zorganizował wielką mobilizację religijno-patriotyczną ludności stolicy, w tym kwestę 8 sierpnia na potrzeby Armii Ochotniczej¹⁹.

Z inicjatywy Czesława Brzezińskiego, prezesa Koła Narodowego w Radzie Miasta, popierającego Prezydenta Drzewieckiego, Rada Miasta 5 sierpnia 1920 r. powołała Radę Obrony Stolicy, na której czele stanął Artur Śliwiński z nominacji Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego. Skarbnikiem Rady został Piotr Drzewiecki, a sekretarzem generalnym Czesław Przeździecki. Po rozmowach 6 sierpnia z Naczelnym Wodzem, w których uczestniczył Piotr Drzewiecki, ustalono zasady zaciągu do batalionów ochotniczych, wyznaczono sieć biur werbunkowych, opracowano wytyczne w sprawie fortyfikacji Warszawy, aprowizacji, walki z lichwą, poprawy stanu sanitarnego miasta, i ewakuacji uchodźców. 10 sierpnia zorganizowano zgromadzenie ludowe na Placu Teatralnym na temat zadań Rady²⁰.

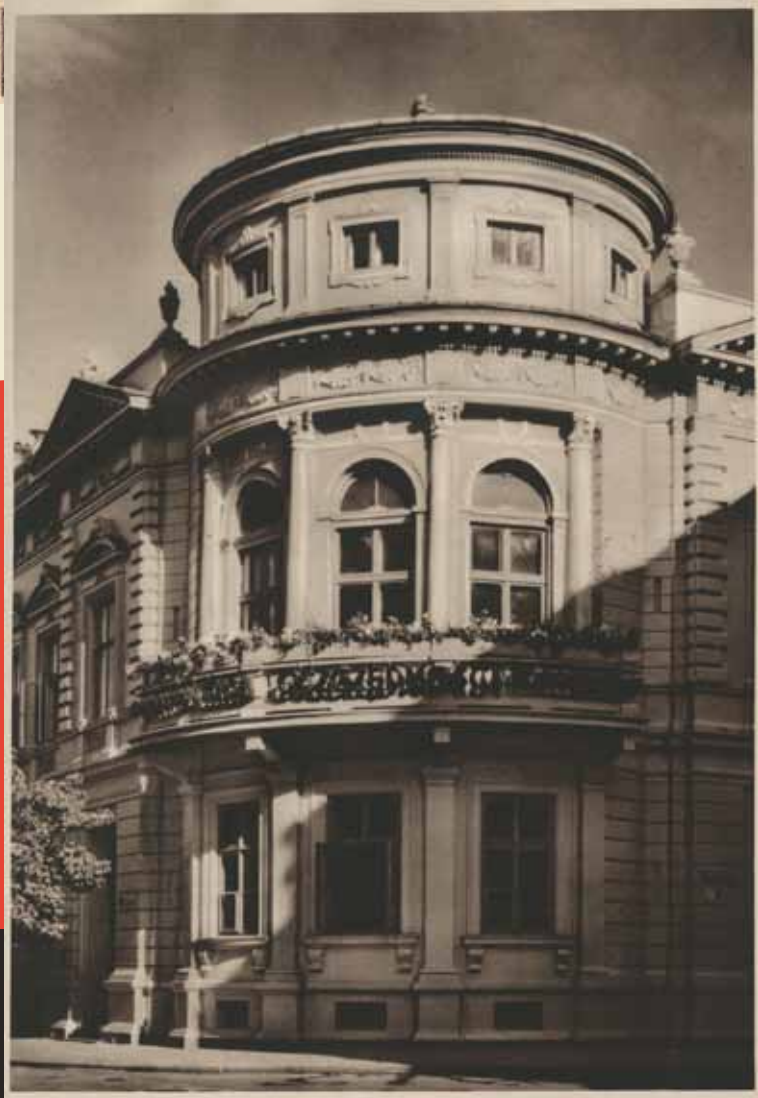
Od 10 sierpnia do 28 września 1920 r. obowiązywał w Warszawie stan oblężenia. Wszystkie miejscowe władze wojskowe

¹⁷ Tamże, s. 91.

¹⁸ Tamże, s. 108

¹⁹ Tamże, s. 111. *Zwycięstwo 1920. Warszawa wobec agresji bolszewickiej.* Oprac. zespół M.M. Drozdowski, H. Eychhorn-Szwankowska, J. Wiechowski. Paris 1990, s. 132.

²⁰ M.M. Drozdowski, *Warszawa w obronie Rzeczypospolitej...*, s. 156-157.

Karta żywnościowa z wizerunkiem Piotra Drzewieckiego (1921 r.).

*Zbiór kart żywnościowych wydanych mieszkańcom m.st. Warszawy w czasie Wielkiej Wojny Europejskiej 1914-1921 [T. 2], karta nr 276.
BP m.st. Warszawy, Vars.CIM. IV.4.*

Komunalna Kasa Oszczędności m.st. Warszawy przy ul. Traugutta 5.

Sprawozdanie Komunalnej Kasy Oszczędności miasta st. Warszawy za rok 1937, Warszawa 1938, po s. 8.

i cywilne, państwowe i samorządowe zostały podporządkowane władzy gubernatora wojskowego. Funkcję tę pełnił gen. Francisek Latinik, który nie nadużywał swoich olbrzymich uprawnień.

Sekcja Finansowa Rady, prowadzona przez Prezydenta Drzewieckiego zgromadziła na jej koncie 121 mln marek polskich, a wydała 117,3 mln. Były to głównie dotacje z budżetu państwa oraz dary ludności i organizacji.

16 września 1920 r. po zwycięskiej Bitwie Warszawskiej na miejsce rozwiązanej Rady Obrony Stolicy powołano Komitet Pomocy dla Wojska i Fundację m.st. Warszawy Pomocy Inwalidom Wojsk Polskich²¹.

22 maja 1921 r. Prezydent Drzewiecki był współorganizatorem uroczystej defilady i obiadu żołnierskiego dla powracających do stolicy z wojny zwycięskich oddziałów garnizonu warszawskiego. Odpowiadając na toasty Drzewieckiego i Śliwińskiego Marszałek Piłsudski zaznaczył: „Warszawa swoją postawą, spokojem i wiarą ułatwiła żołnierzowi zadanie i pomogła w zwycięstwie. Bowiem walka o Warszawę, walka o miasto – była rzeczą najtrudniejszą, gdyż o zwycięstwie stanowiło to właśnie zachowanie się obywateli. I Warszawa nie zawiodła”²².

Z Piotrem Drzewiecki, jako przemysłowcem branży metalowej współpracował Komitet Przemysłowy Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów przy Ministerstwie Spraw Wojskowych, energicznie kierowany przez Andrzeja Wierzbickiego. Komitet dostosowywał produkcję do potrzeb obrony kraju.

Ministerstwo Spraw Wojskowych 8 sierpnia 1920 r. przejął gen. Kazimierz Sosnkowski. Zaktywizował on udział organizacji młodzieżowych w obronie stolicy, przede wszystkim harcerstwa oraz związków religijnych. Od 12 sierpnia zaczęły działać doraźne sądy wojskowe, które karały przestępstwa osób cywilnych przeciw bezpieczeństwu państwa, np. namawianie do dezercji, propagowanie komunistycznej oceny charakteru wojny.

Obok działalności w Radzie Obrony Stolicy Prezydent Drzewiecki aktywnie uczestniczył w pracach Komitetu Zjednoczenia Górnego Śląska z Rzeczypospolitą wysyłając wybitnych przedstawicieli inteligencji Warszawy do akcji plebiscytowej, pomagając ochotnikom górnośląskim w udziale w Bitwie Warszawskiej.

²¹ Tamże, s. 162-165.

²² Tamże, s. 165.

Gmach Gimnazjum im. Stanisława Staszica
przy ul. Polnej 60.
Przegląd Techniczny 1917, nr 17-18, s. 129.

Wraz z Członkami Rady Obrony Stolicy sugerował, by Związek Miast Polskich, a przede wszystkim Ochotnicze Bataliony Obrony Warszawy zaangażowały się w obronie Lwowa i Galicji Wschodniej w walce z bolszewikami²³.

Doceniając rolę gen. Maxime Weyganda w Bitwie Warszawskiej Rada Miejska przyznała mu 22 sierpnia honorowe obywatelstwo stolicy i zorganizowała 25 sierpnia jego uroczyste pożegnanie przed Pałacem Krasińskich. Manifestacja ta była wykorzystana przez Związek Ludowo-Narodowy, by osłabić prestiż i pozycję Naczelnego Wodza – Józefa Piłsudskiego²⁴.

We wrześniu 1920 r. Prezydent Piotr Drzewiecki wezwał wszystkie wydziały i instytucje miejskie do złożenia szczegółowych sprawozdań z akcji obrony Warszawy latem 1920 r. Był on współorganizatorem wielkiej uroczystości religijno-patriotycznej, która odbyła się 25 września w Ossowie, w czasie której grzebano bezimiennych bohaterów bitwy stoczony 15 sierpnia²⁵.

Większość Warszawiaków z ulgą przyjęła wiadomość o wejściu w życie rozejmu na froncie polsko-rosyjskim 18 października 1920 r. Po zdobyciu Wilna przez dywizję gen. Lucjana Żeligowskiego Rada Miejska postanowiła wysłać tam 40 wagonów żywności i odzieży i przeznaczyć ją dla najbiedniejszych mieszkańców miasta. General natomiast otrzymał honorowe obywatelstwo stolicy.

Wkrótce w związku z plebiscytem na Górnym Śląsku Prezydent Drzewiecki uczestniczył w tzw. Komitecie Wielkiego Tygodnia Górnośląskiego. Pod jego wpływem pracownicy miejscy nałożyli na siebie podatek na rzecz Śląska w wysokości 10% zarobków. Popularny był w klapach Warszawiaków znaczek „Śląsk nasz”.

Wiosną 1921 r. kilkuset Warszawiaków zasililo szeregi powstańców śląskich. W atmosferze rosnących konfliktów po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej, debaty konstytucyjnej, a przede wszystkim po klęsce PPS i NPR w pierwszych wyborach z 25 września 1921 r. do Rady Kasy Chorych, w których sukces uzyskali komuniści zdobywając 33,1% głosów, a przede wszystkim w atmosferze krytyki polityki samorządowej rządu Prezydent Piotr Drzewiecki postanowił złożyć dymisję oświadczając 21 listopada 1921 r.: „Wobec warunków, jakie się wytworzyły wskutek stanowiska rządu

²³ Tamże, s. 184.

²⁴ Tamże, s. 186.

²⁵ Tamże, s. 194

Jan Drzewiecki

ERYWAŃSKA, 14
w WARSZAWIE

Inżynier Piotr Drzewiecki u progu kariery zawodowej.
Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.

Prezydium Zjazdu Inżynierów Mechaników Polskich
w Warszawie w 1936 r. Piotr Drzewiecki siódmy z lewej.
NAC, sygn. 1-G-701-1.

do samorządu stolicy i wobec powziętych przez rząd zarządzeń i decyzji, dotyczących gospodarki miejskiej bez wysłuchania mej opinii jako prezydenta miasta, a także pragnąc, aby na czele stolic mógł stanąć prezydent obdarzony zaufaniem Rady Miejskiej i Rządu – ogłaszam moją rezygnację ze stanowiska prezydenta m.st. Warszawy. Mam zaszczyt prosić Radę Miejską o jak najspieszniejsze wybranie następcy, gdyż ważne sprawy i decyzje tego wymagają²⁶.

28 listopada 1921 r. Prezydent Drzewiecki serdecznie podziękował swym współpracownikom z Magistratu i Rady Miejskiej. Jego następcą został wybitny prawnik z Narodowo-Chrześcijańskiego Stronnictwa Pracy, Stanisław Nowodworski, który pełnił funkcję Prezydenta Warszawy do 10 listopada 1922 roku.

Magistrat Warszawski ocenił działalność Piotra Drzewieckiego jako Prezydenta Warszawy następującą uchwałą z 29 listopada 1921 r.: „Magistrat postanowił wyrazić ustępującemu prezydentowi Drzewieckiemu słowa najwyższego uznania za Jego ofiarną, pełną poświęcenia pracę w ciągu lat, za życzliwy, lojalny stosunek do wszystkich członków Magistratu, wreszcie podziękować za umiejętne przewodnictwo w ciężkich dla Warszawy chwilach, za wszystkie trudy, nacechowane bezstronnością i zawsze ożywione chęcią służenia dobru stolicy i Państwa. Motywy, które ze szkodą dla interesów miasta skłoniły Go do zgłoszenia rezygnacji, Magistrat uznaje za wynik godnych ubolewania okoliczności, nie mających związku z wybitnie owocną pracą Jego dla dobra gospodarki miejskiej²⁷.”

Koło Inżynierów Technologów, w adresie podpisanym przez 6000 osób, tak żegnało Drzewieckiego rezygnującego ze stanowiska Prezydenta Stolicy:

„Piotrowi Drzewieckiemu – koledze i przyjacielowi, a jednocześnie Czcigodnemu Prezesowi Koła Inżynierów Technologów – za wielką, powszechnie uznaną pracę, za ciężkie chwile, jakie w najtrudniejszych momentach okupacji niemieckiej przeżył, za niezachwianą, a słuszną wiarę w jaśniejsze jutro, za prawa, nieskazitelny i pełen dobroci charakter, za całkowite oddanie się sprawom społecznym, składamy wyrazy czci, podziękowań, uznania i przywiązania²⁸.”

²⁶ „Dziennik Zarządu Miasta”, nr 102 z 28 XI 1921 r., s. 1

²⁷ Tamże, z. 29 XI 1921.

²⁸ „Przegląd Techniczny” 1938, nr 21-22, s. 763.

1

2

3

4

W 1921 r. Piotr Drzewiecki stanął na czele Francusko-Polskiego Towarzystwa Budowy Samochodów i Samolotów, które początkowo przejął kapitał czeskiej „Skody”, a następnie Ministerstwo Spraw Wojskowych.

„Polskie Towarzystwo Skody SA” obejmowało fabrykę silników lotniczych w nowoczesnych halach fabrycznych na Okęciu, fabrykę silników i aparatów lotniczych, fabrykę silników i aparatów elektrycznych i zbudowaną w 1929 r. fabrykę kabli, którą w 1932 r. wyodrębniono w postaci „Warszawskiej Wytworni Kabli SA”. W 1935 r. wytwórnia silników lotniczych została odsprzedana Ministerstwu Spraw Wojskowych. Piotr Drzewiecki angażował się we wspomniane przekształcenia majątkowe²⁹.

W 1922 r. Piotr Drzewiecki włączył się w powstanie „Polskiego Towarzystwa Elektrycznego” – pierwszej w naszym kraju wytwórni maszyn elektrycznych. Jako prezes tego Towarzystwa potrafił zaangażować kapitał szwedzki w jego rozwój.

„W 1928 r. - pisze Czesław Klarnier – Piotr Drzewiecki przyjmuje wybitny udział w dokonaniu fuzji dwóch wielkich koncernów przemysłowych – Zieleniewski w Krakowie oraz Fitzner i Gamper w Sosnowcu, będąc prezesem tego ostatniego przedsiębiorstwa. Dzięki tej fuzji siedem fabryk o rozproszonej działalności zostało złączonych w jedną spółkę, przy czym nastąpił podział specjalności między nimi”³⁰.

Drzewiecki pełnił funkcję prezesa w nowym koncernie do września 1939 r.

„Zjednoczone Fabryki Maszyn, Kotłów i Wagonów L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper S.A.” były największym w II Rzeczypospolitej koncernem przemysłu maszynowego z siedzibą w Krakowie. Do 45% akcji Zjednoczenia znajdowało się w rękach niemieckich, austriackich i angielskich. Asortyment wyrobów Zjednoczenie obejmował, głównie w Krakowie: maszyny dla przemysłu rolno-spożywczego, chemicznego, górnictwa i hutnictwa, w Sosnowcu kotły parowe, w Sanoku wagony kolejowe i karoserie samochodowe, w Dąbrowie Górniczej obrabiarki do metali i odlewy, we Lwowie maszyny dla przemysłu rolno-spożywczego, w Siemianowicach walcarki, cysterny, rury wiertnicze, w Tarnowskich Górach rurociągi, grzejniki, maszty stalowe. W latach 30-tych zatrudnienie przekraczało 5 tys. pracowników, a wartość sprzedanej produkcji – 57 mln zł.

1. Reklama firmy „Drzewiecki i Jeziorański”. *Przemysł Fabryczny w Królestwie Polskim* 1908, nr 5, s. 688.

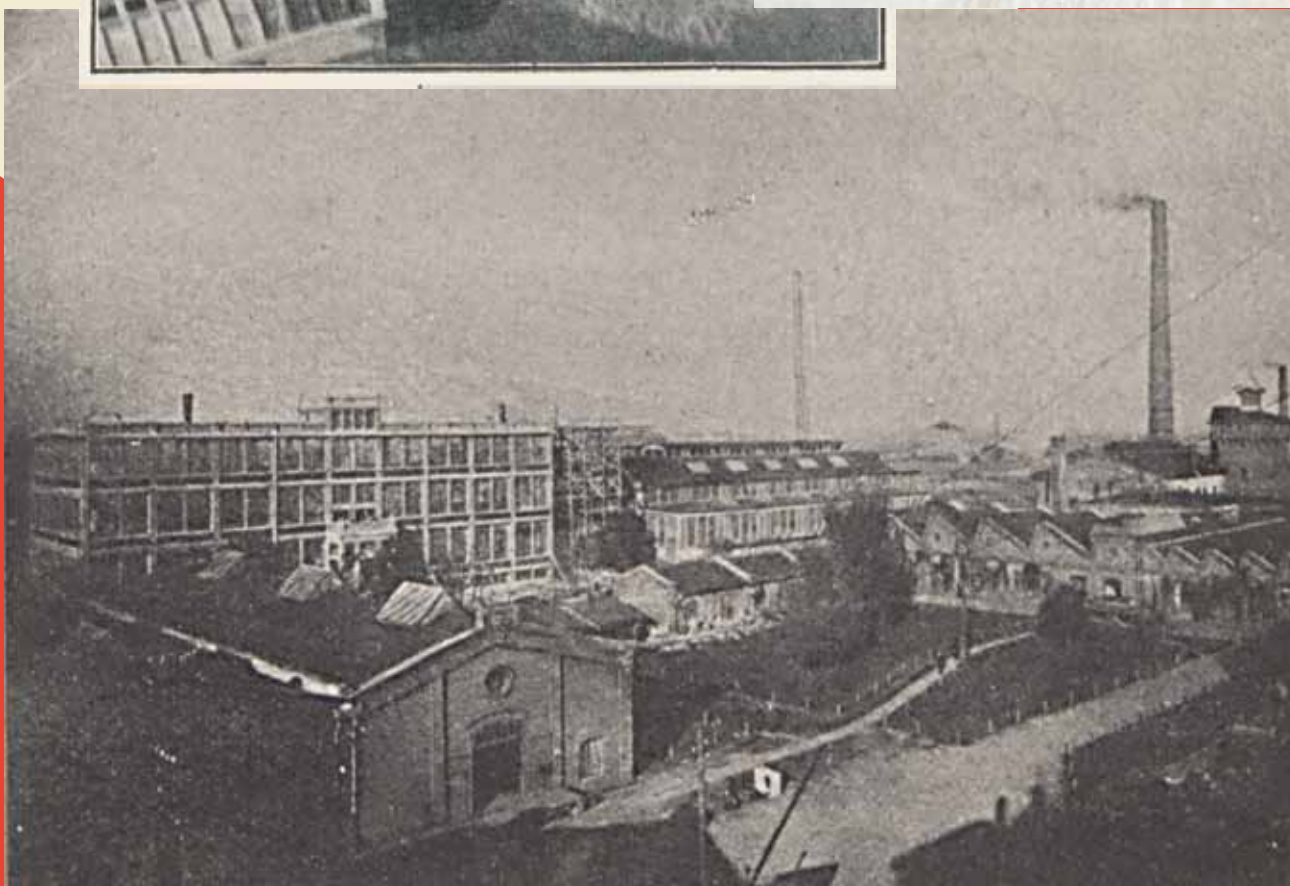
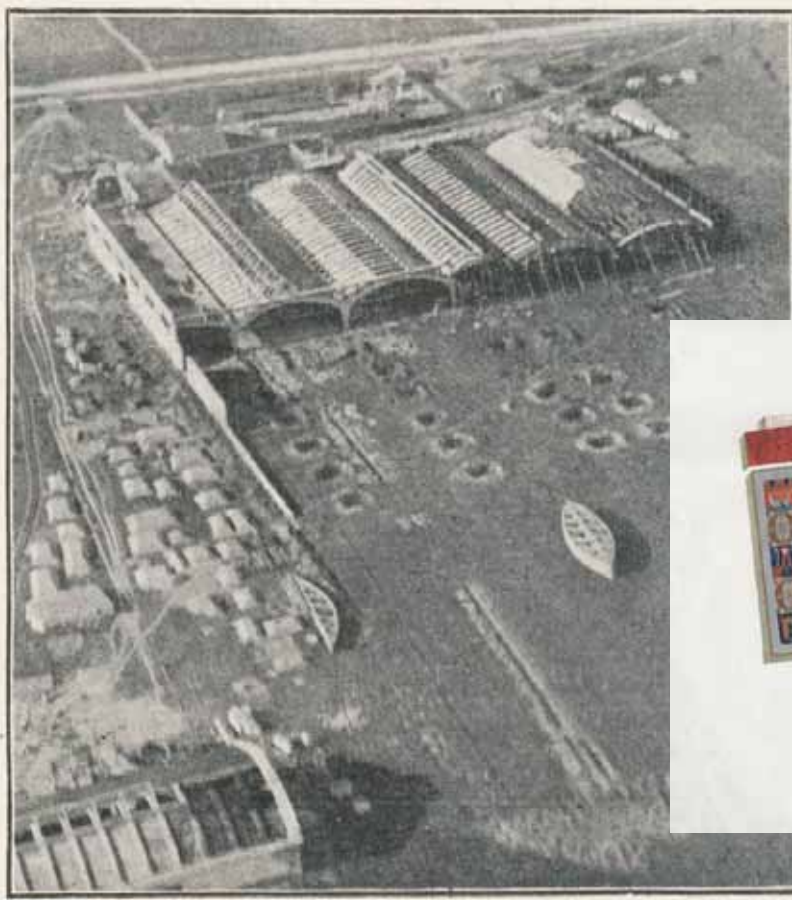
2. Kamienica firmy „Drzewiecki i Jeziorański”, Al. Jerozolimskie 85. *Przegląd Techniczny* 1905, nr 3, s. 1.

3. Druga kamienica firmy „Drzewiecki i Jeziorański” w Al. Jerozolimskich 57. *Przegląd Techniczny* 1912, nr 45, tabl. XV.

4. Winieta *Biuletynu Firmowego Domów Towarowych Bracia Jabłkowscy*. *Biuletyn Firmowy Domów Towarowych Bracia Jabłkowscy* 1938, nr 5.

²⁹ *Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1999, s. 322.

³⁰ „*Przegląd Techniczny*” 1938, nr 21-22, s. 759.

Budowa wytwórni Francusko-Polskiego Towarzystwa Budowy Samochodów i Samolotów na Okęciu.
L'Aeronautique 1926, nr 84, s. 180.

Zakłady Amunicyjne „Pocisk” przy ul. Mińskiej w Warszawie.
Zakłady Amunicyjne „Pocisk” Spółka Akcyjna Warszawa.
[Warszawa, 1925].
BN, DZS XIV A 3.

Sztandar Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.
Rocznik Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych,
nr 8 (1929), s. V.

Od 1933 r. Piotr Drzewiecki był prezesem Polskiego Związku Przemysłu Metalowego, utworzonego w 1920 r. W 1938 r. do PZPM należało 360 fabryk zatrudniających ponad 70 tys. pracowników. We władzach Związku obok Piotra Drzewieckiego zasiadali: Józef Dangel, Czesław Klarnier, Ludwik Darowski, Stefan Przanowski, Stanisław Surzycki i Leopold Wellisz³¹. Związek ten odegrał istotną rolę w budowie Centralnego Okręgu Przemysłowego.

W latach 1934-1938 Piotr Drzewiecki był prezesem Związku Właścicieli Przedsiębiorstw Urzędzeń Zdrowotnych.

O miejscu Piotra Drzewieckiego w polskiej kulturze przemysłowo-technicznej świadczyła jego prezesura od 1899 r. w Stowarzyszeniu Techników, założonym w 1898 r. Powstały z jego inicjatywy gmach Stowarzyszenia – Dom Technika przy ul. Czackiego 3/5, został wzniesiony w latach 1903-1905 według projektu J. Fijałkowskiego. Fasadę budynku zdobią figury dłuta Z. Otto i dekoracyjne rzeźby J. Gardeckiego. Budynek do dziś jest siedzibą nie tylko Stowarzyszenia, ale także licznych organizacji technicznych i gospodarczych³².

Po wyjściu Rosjan z Warszawy Piotr Drzewiecki zorganizował w Stowarzyszeniu począwszy od 1915 r. cykl odczytów ekonomicznych na temat konieczności gospodarczego zjednoczenia ziem polskich i znacznego podniesienia wydajności pracy we wszystkich zaborach.

Już na zakończenie cyklu dzielił się następującą refleksją: „Jakże jednak będzie wyglądała nasza samodzielność ekonomiczna wobec sąsiada, posiadającego przewyższające nas zalety, mianowicie: pracowitość, wydajność, systematyczność, przeczność, a przy tym niesłychaną wytrwałość. Mam obawę, że towar, wytworzony w krajach polskich, nie będzie taki tani, aby mógł konkurować na rynku wszechświatowym i wtedy będzie mógł znaleźć zbyt tylko we własnym kraju”³³.

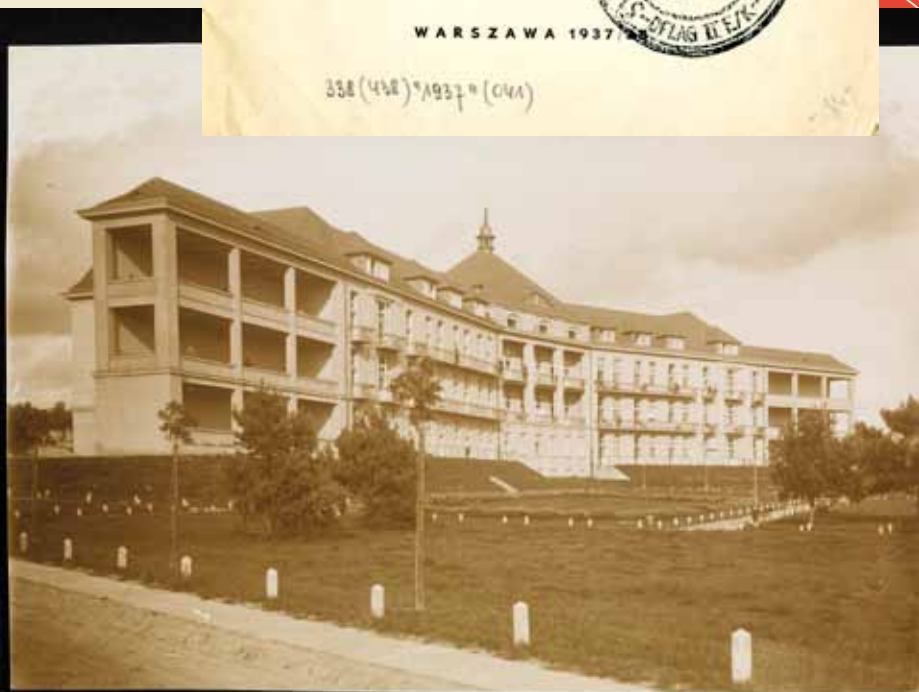
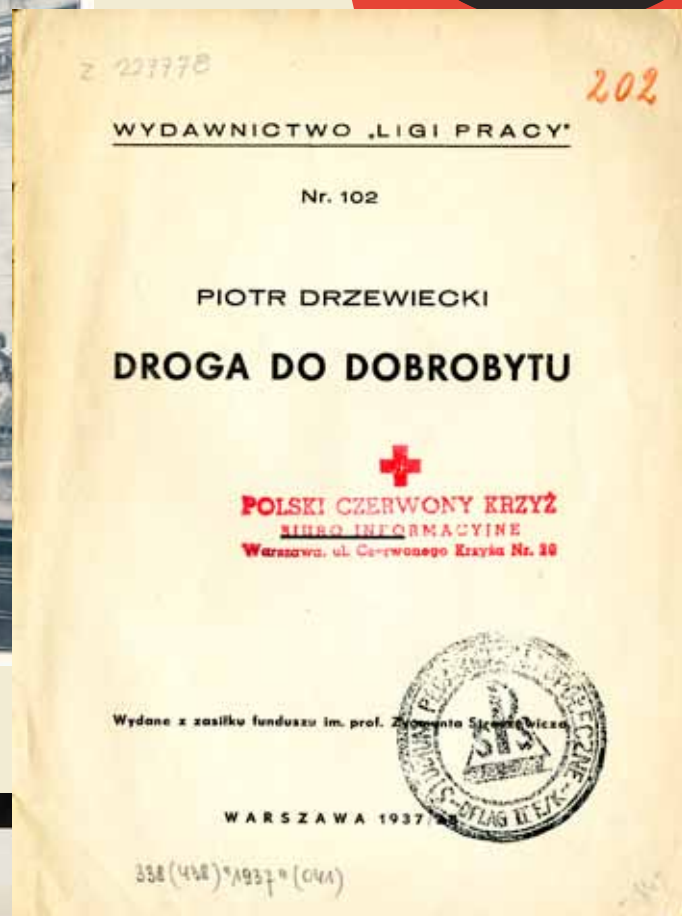
Piotr Drzewiecki proponował założenie Ligi Pracy dla zaszczepienia w społeczeństwie przekonania, że dobrobyt i pomyślność narodu i jednostki zależy „przede wszystkim od nas samych i od naszej na wszelkich stanowiskach pracowitości i zapobiegliwości, wzbudzenia w społeczeństwie szacunku dla pracy, zaliczając pracowitość i zapobiegliwość do cnót narodowych”³⁴.

³¹ Tamże, s. 323

³² *Encyklopedia Warszawy*, Warszawa 1994, s. 146-147.

³³ „Przegląd Techniczny” 1938, nr 21-22, s. 760.

³⁴ Tamże, s. 761.

Siedziba Ligi Pracy w Domu Technika przy ul. T. Czackiego.
Przegląd Techniczny 1907 nr 18 (tablice).

Jedna z publikacji Piotra Drzewieckiego wydana przez Ligę Pracy.
BP m.st. Warszawy, Z. 227778.

Logo Instytutu Naukowej Organizacji.
K. Adamecki, H. Le Chatelier, J. Zawidzki. *Henry Le Chatelier jako następcą Fr. Taylora*. Warszawa 1928. BN, II 551.691

Sanatorium Magistratu m.st. Warszawy w Otwocku.
BN, F.62919/II.

Apelował, by wszystkie placówki pracy w Polsce stosowały najnowsze systemy organizacji pracy, podnoszące jej wydajność.

Wspomnianym zamiarom służyła założona 26 lutego 1919 r. przez Karola Adameckiego, Piotra Drzewieckiego, Henryka Karpińskiego, Stanisława Okolskiego i Zygmunta Straszewicza Liga Pracy. „Liga z siedzibą w Warszawie – pisze Zofia Grodek Mielczarek – miała skupić członków ze wszystkich warstw społecznych i objąć działalnością całą Polskę, jej członkiem mogły być osoby fizyczne i instytucje. W celu realizacji swych zadań Liga Pracy powołała Instytut Naukowej Organizacji Pracy, jej nakładem opublikowano ponad 100 prac”³⁵.

Instytut ten został powołany, z inicjatywy Piotra Drzewieckiego, w 1933 r. Wyrósł on z samodzielnej sekcji przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Jego organem był „Przegląd Organizacji” (wydawany do dziś), zasilany licznymi artykułami Piotra Drzewieckiego.

Piotr Drzewiecki reprezentował Polskę na Kongresie Naukowej Organizacji w Londynie i został wybrany członkiem Rady Międzynarodowego Komitetu Naukowej Organizacji i Masarykowej Akademii Pracy.

Od 26 lutego 1920 r. był członkiem założycielem Akademii Nauk Technicznych i czynnym członkiem jej Wydziału Nauk Mechanicznych. Pierwszym prezesem Akademii był Gabriel Narutowicz. Akademia organizowała prace badawcze, wydawała „Polski Słownik Wyrazów Technicznych”, a od 1934 r. ukazywał się rocznik prac Akademii w języku francuskim, angielskim i niemieckim³⁶.

Duże znaczenie praktyczne dla polskiego przemysłu miał powołany 2 lutego 1923 r. Polski Komitet Normalizacyjny, jako placówka doradcza dla ministerstw. Zadaniem jego było wydawanie norm technicznych i materiałowych wytworów przemysłowych, w większości uzgodnionych z Międzynarodowym Związkiem Normalizacyjnym. Prezesem Komitetu był Piotr Drzewiecki, a organem prasowym „Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego”³⁷.

Na gospodarczy rozwój stolicy korzystny wpływ wywierała działalność Banku Handlowego w Warszawie S.A., założonego w 1870 t. Od 1904 r. Piotr Drzewiecki był członkiem Rady Nadzorczej Banku troszcząc się o pozycję polskiej grupy kapitałowej,

³⁵ *Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1999, s. 191-192.

³⁶ Tamże, s. 14.

³⁷ Tamże, s. 322.

O B I A D
N A C Z E Ś Ć
I N Ż Y N I E R A
P I O T R A D R Z E W I E C K I E G O

WYDANY W PIĘDZIESIĘCIOLECIE
JEGO PRACY GOSPODARczo-SPOŁECZNEJ
PRZEZ
ZARZĄD MIEJSKI W M. ST. WARSZAWIE

PAŁAC BLANKA
15 LISTOPAD 1938 R.

Z. 220387

CZESŁAW KLARNER

NA 50-LECIE PRACY
P I O T R A D R Z E W I E C K I E G O

PRZEMÓWIENIE WYGŁOSZONE NA AKADEMII
W DNIU 30.X.1938 R.

ODBITKA Z CZASOPISMA „PRZEGLĄD TECHNICZNY” Nr. 21 Rok 1938
W A R S Z A W A
1 9 3 8

KOŁO INŻYNIERÓW WYCHOWANKÓW INSTYTUTU
TECHNOLOGICZNEGO W PETERSBURGU

ma zaszczyt prosić

JWP. *Spółk. dypl. Romadorskiego Władysława P. Ławina*

NA UROCZYSTĄ AKADEMIEJ
KU UCZCZENIU 50-LETNIEJ DZIAŁALNOŚCI SWEGO PRZESIA
P I O T R A D R Z E W I E C K I E G O

która odbędzie się w dniu 30 października 1938 r. o godz. 12
w Sali Słowarzyszenia Techników w Warszawie
przy ulicy Czackiego 3-5

Zaproszenie na obiad ku czci P. Drzewieckiego.
Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.

Zaproszenie na akademię z okazji 50-lecia działalności
P. Drzewieckiego.
Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.

C. Klarnier. Na 50-lecie pracy Piotra Drzewieckiego.
Warszawa 1938. Nadbitka: *Przeгляд Techniczny* 1938, nr 21.
BP m.st. Warszawy. Z. 220387.

która uległa wzmocnieniu po kryzysie 1929-1934. Do Rady należeli także m.in.: Alfred Falter, Stefan Karłowski, Leopold Julian Kronenberg, Stanisław Lubomirski i Andrzej Wierzbicki³⁸. Kapitał akcyjny Banku w 1935 r. wynosił 25 mln zł.

Istotne znaczenie dla inwestycji miejskich miał Polski Bank Komunalny S.A. założony przez związki samorządu terytorialnego, w tym Radę Miasta Warszawy w 1919 r. Bank wypuścił 6 emisji komunalnych na sumę 45 mln zł, co pozwoliła na częściowe kredytowanie samorządów. Kapitał akcyjny Banku stanowił własność 209 miast polskich, 126 Komunalnych Kas Oszczędnościowych i 10 innych instytucji publicznych. W Radzie Nadzorczej banku obok Piotra Drzewieckiego zasiadali: Stanisław Bryła, Kazimierz Duch, Władysław Korsak, Julian Kulski, Zygmunt Słomiński i Stefan Zbrożyna³⁹.

Europeizacji Warszawy pod kierownictwem komisarycznego Prezydenta m.st. Warszawy Stefana Starzyńskiego od 2 sierpnia 1934 r. służyła działalność Piotra Drzewieckiego w Komitecie Rozbudowy Warszawy i Biurze Planu Regionalnego. Od 1930 do 1937 r. piastował on urząd przewodniczącego Planu Regionalnego Warszawy, korzystając z pomocy takich ekspertów jak: Jan Strzelecki, Jan Chmielewski, Szymon Syrkus (autorów koncepcji „Warszawy Funkcjonalnej” opracowanej w 1934 r.) i Michał Kaczorowski – wybitny urbanista, współpracownik wicepremiera Eugeniusza Kwiatkowskiego⁴⁰.

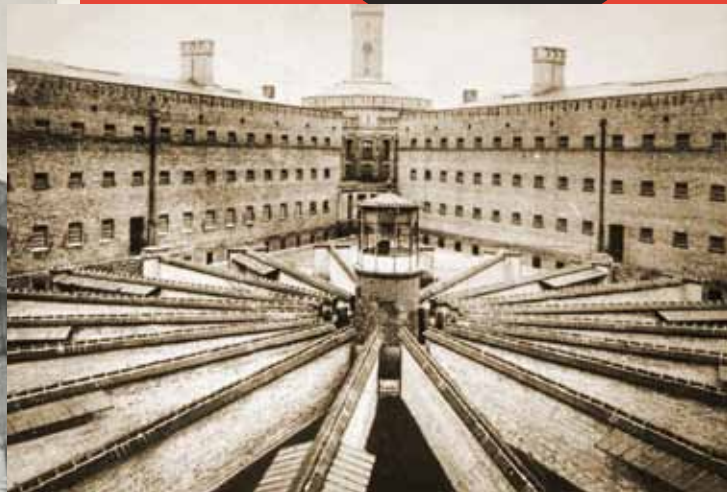
Dzięki kredytom uruchomionym przez Komitet Rozbudowy – informował Stefan Starzyński 10 czerwca 1938 r. w referacie „Rozwój stolicy”, wygłoszonym w Związku Rezerwistów – w latach 1934-1939 kilkakrotnie wzrosła kubatura ukończonych budynków, i to nie tylko w Śródmieściu, ale przede wszystkim na dawnych przedmieściach Warszawy (Grochów, Targówek, Bródno, Marymont, Bielany). Nastąpił wielki wzrost zabudowy wzdłuż i w okolicy ul. Grochowskiej, Radzymińskiej, Puławskiej, Wolskiej. Ta rozbudowa była możliwa dzięki podjęciu przez miasto inwestycji w zakresie kanalizacji, wodociągów, sieci elektrycznych, gazowych, komunikacyjnych i budowy nowych szkół publicznych, lokowanych głównie na byłych przedmieściach⁴¹.

³⁸ Tamże, s. 25

³⁹ Tamże, s. 317.

⁴⁰ *Encyklopedia Warszawy*, s. 927.

⁴¹ S. Starzyński, *Rozwój stolicy*, Warszawa 1938, s. 78-80.

ś † p

Piotr DRZEWIECKI
B. PREZYDENT M. ST. WARSZAWY

b. długoletni Prezes Rady Nadzorczej Polskiego Banku Komunalnego wywieziony przez okupanta zmarł dnia 3 grudnia 1943 r. w więzieniu w Berlinie. Po nabożeństwie żałobnym w sobotę dnia 26 marca r.b. o godz. 11 min. 40 w kościele św. Karola Boromeusza na Powązkach w Warszawie nastąpi złożenie zwłok w grobie rodzinnym

6710-1

POLSKI BANK KOMUNALNY.

Dom przy ul. Marszałkowskiej 137, podczas okupacji siedziba biur firmy ASEA.

Przegląd Techniczny 1906, nr 11, tabl. XVII.

Więzienie Moabit w Berlinie.

<https://www.frankfallaarchive.org>. Dostęp 05.11.2018.

Nekrolog Piotra Drzewieckiego.

Życie Warszawy 1949, nr 85, s. 5.

Grób rodziny Drzewieckich na Powązkach.

Fot. Łukasz2.

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Piotr_Drzewiecki_\(prezydent_Warszawy\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Piotr_Drzewiecki_(prezydent_Warszawy)). Dostęp 05.11.2018.

Wciąż niedoceniane są zasługi Piotra Drzewieckiego w zakresie oświaty i kultury. Obok wspomnianych wykładów o budowie maszyn w latach 1898-1902 w Szkole Wawelberga i Rottwanda, jako członek rady nadzorczej Macierzy Szkolnej w latach 1905-1907, później w latach 1906-1919, angażował się w społeczną akcję walki z analfabetyzmem. W 1906 r. wraz z grupą wybitnych uczonych należał do inicjatorów utworzenia Towarzystwa Kursów Naukowych, stanowiących kontynuację Uniwersytetu Latającego (1885-1906), który dzięki wykładom wybitnych uczonych warszawskich wykształcił liczny zastęp kobiet, zasłużonych w ruchu niepodległościowym.

Towarzystwo początkowo miało cztery wydziały: Matematyczno-Przyrodniczy, Humanistyczny, Techniczno-Rolniczy i Ogrodniczo-Leśny. Po 14 latach istnienia Towarzystwo miało 25 tys. słuchaczy, w tym 17 tys. kobiet. Dzięki Towarzystwu mogły powstać w 1915-1916 r.: Uniwersytet Warszawski, Politechnika Warszawska, SGGW, SGH, a w 1919 r. Wolna Wszechnica Polska, której pierwszym rektorem był Ludwik Krzywicki⁴².

5 grudnia 1919 r. Senat akademicki Wolnej Wszechnicy Polskiej na pierwszym organizacyjnym posiedzeniu przekazał Piotrowi Drzewieckiemu wyrazy uznania podkreślając: „Jako Prezes Zarządu (Towarzystwa Kursów Naukowych pm.) przez 13 lat stałeś, Szanowny Panie, na czele tej placówki kultury polskiej w czasach najbardziej trudnych i w okresie niewoli. Pańskiej pracy i staraniom zawdzięczamy, iż Towarzystwo Kursów Naukowych niejednokrotnie ochronione zostało od zguby i że dziś jego tradycje, jako bodźce do nowego życia, przejąć możemy”⁴³.

Piotr Drzewiecki, jako członek władz Towarzystwa Przemysłowców Królestwa Polskiego, a następnie Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów w latach 1920-1932, Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, gdzie reprezentował Polski Związek Przemysłowców Metalowych, starał się wspierać finansowo działalność oświatowo-kulturalną wielu organizacji społecznych, m.in. takich jak Towarzystwo im. Adama Mickiewicza opiekujące się Polakami za granicą i Fundacja Oświatową im. Adama Krasieńskiego. Po 1928 r. jako radca i wiceprezes Izby Przemysłowo-Handlowej dbał o rozwój szkolnictwa zawodowego.

⁴² *Encyklopedia Warszawy*, s. 893.

⁴³ „Przegląd Techniczny” 1938, nr 21-22, s. 761.

Do wnuków.

Kochani. Abyście korzystali z mego doświadczenia, zalecam Wam 10 wskazówek, jako drogę do życia zadowolonego, do dokonania wielu czynów i do ogólnego postępowania.

1. Zdrowie pielęgnować.
2. Działalność rozwijać sportem & codziennym ćwiczeniem Mullera "Mój System".
3. Czas cenić, chwili złe nie stracić.
4. Wiedzę ogólną, szczególnie fachową, zainteresowanie światem rozszerzać. Wczesnie języków uczyć, roboty ręczne dla zręczności poznać. Z prac naukowych czynić skrót.
5. Wolę wzmacniać, żyjąc wedle programu na każdą godzinę, dzień, tydzień, miesiąc, rok. Nad zachciankami i namiętnościami panować. Trudnościami się nie zrażać, cierpliwie, wytrwale pracować, nie żałując wysiłku dla dojścia do celu. Błędów nie opłakiwać, a nie robić dalszych.
6. Pracować planowo, dokładnie i wydajnie.
7. Gospodarować oszczędnie. Zawsze dokonywać więcej dóbr, niż zużywać, aby nadwyżka była podstawą niezależności materialnej. Być umiarkowanym w użyciu. Posiadane utrzymywać w porządku. Nikomu nie być ciężarem, raczej pomocą. Własną pracą wznosić się wzwyż. Nie marnotrawić.
8. Być chętnie uczynnym, uprzejmym równo dla wszystkich, towarzyskim, niesamolubnym. Za niepowodzenia winić siebie, a nie innych. Przyjaźń z towarzyszami o szlachetnym charakterze pielęgnować. W pracy społecznej i fachowej uczestniczyć. Obowiązki ściśle spełniać. Słowa dotrzymywać, wypowiedane cenić, raczej milczeć. Postępować etycznie, godnie i lojalnie. Skusności bronić.
9. Umiarkowaną, pożyteczną rozrywkę uprawiać /zbiory, muzyka, sztuka, warsztat ręczny, wycieczki, dzień nauki etc./.
10. Zjawiska, ludzi oceniać bez uprzedzeń, szczerze. Mied zawsze dobrą minę, humor i być gotowym do czynu i współdziałania.

/-/ Piotr Stanisław Drzewiecki

Berlin-Spandau 8.V.1943.

Wyjaśnienie -

Wskazówki 1-7 włącznie - podnoszą sprawność fizyczną i intelektualną

8 - stwarza atmosferę współdziałania

9 - otwiera pole do zamknięcia

10 - stwarza atmosferę radości, przychylności i wzajemnej pomocy.

Wskazówki 1-10 podnoszą wiarę we własne siły, są czynnikiem racjonalnego optymizmu, źródłem twórczego czynu, otwierają szerokie pole dla uplanowanej pracy, są więc drogą do dokonania czynów, do życia zadowolonego i postępowania ogólnego, a więc i wybitnego stanowiska w społeczeństwie.

Z testamentu Piotra Drzewieckiego.
Kopia sporządzona przez córkę,
Halinę Rozwadowską.

Popularyzacji polskiej elektroniki i radiofonii poświęcona była wielka wystawa zorganizowana przez Piotra Drzewieckiego w Warszawie w 1936 r., za którą otrzymał od Prezydenta RP Złoty Krzyż Zasługi⁴⁴.

Od 20 stycznia 1906 r. funkcjonuje w Warszawie XIV Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica, założone przez Stowarzyszenie Techników, którego prezesem był Piotr Drzewiecki, a pierwszym dyrektorem i organizatorem nauczyciel matematyki i geometrii Jan Zydler⁴⁵.

W twórczości pisarskiej Piotra Drzewieckiego bezpośrednio w Warszawie poświęcone były następujące przyczynki:

- *Stan obecny przyłączenia przedmieść do Warszawy*, Warszawa 1916;
- *25-lecie Stowarzyszenia Techników w Warszawie*, Warszawa 1924;
- *Konieczność reorganizacji polskich kas chorych*, Warszawa 1926;
- *Regulacja i rozbudowa miasta Warszawy*, Warszawa 1935.

Ogólnym problemom społeczno-gospodarczym Drzewiecki poświęcił m.in.:

- *Urzędy administracji państwowej i samorządowej w świetle organizacji pracy*, Warszawa 1924;
- *Drogi utrwalenia przemysłu w Polsce*, Warszawa 1925;
- *Przedłużenie życia*, Warszawa 1926;
- *Podstawy prosperacji Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 1926;
- *Środki zapobieżenia klęsce mieszkaniowej i bezrobocia*, Warszawa 1927;
- *Naukowa organizacja a współpraca*, Warszawa 1928;
- *Polska u progu nowego 10-lecia*, Warszawa 1929;
- *Kryzys i doświadczenia z niego wynikające*, Warszawa 1934;
- *Zadanie inżyniera w krajach słowiańskich na tle kryzysu gospodarczego*, Warszawa 1935;
- *Środki poprawy i rozwoju polskiego przemysłu metalowego*, Warszawa 1935;
- *Postęp gospodarczy*, Warszawa 1936;
- *Uprzemysłowienie podstawą dobrobytu w kraju*, Warszawa 1936;

⁴⁴ Tamże, s. 762.

⁴⁵ Zob. *Biuletyn Jubileuszowy XVI Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica*, Warszawa 2001.

Medal im. inż. Piotra Drzewieckiego.
Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.

Aleja Piotra Drzewieckiego w Parku Mirowskim.
Fot. W. Gordon.

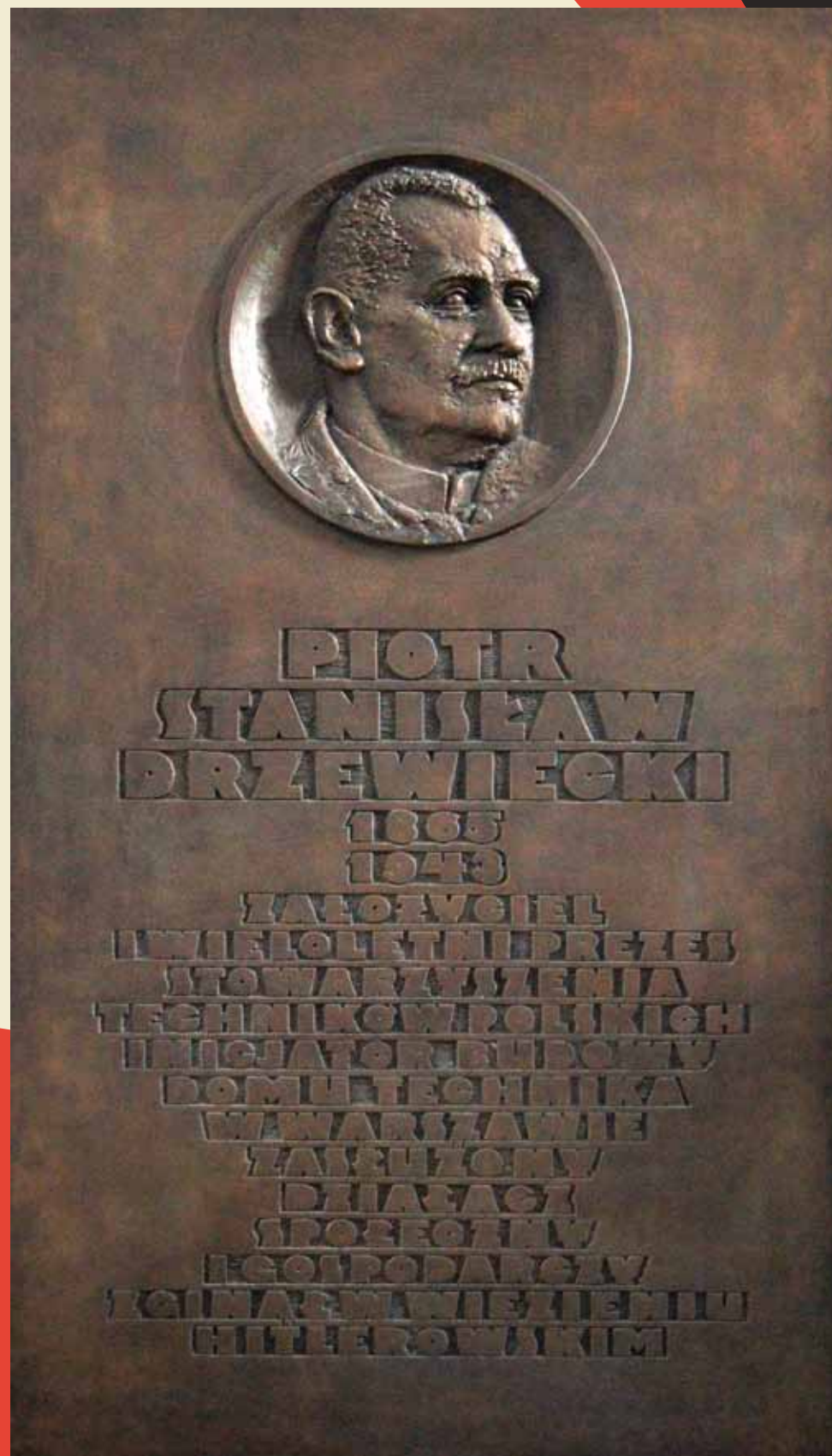
- *Przemysł metalowy jako podstawowa gałąź wytwórczości i czynnik obrony kraju*, Warszawa 1936;
- *Przemysł metalowy przetwórczy i elektrotechniczny w Polsce i warunki jego rozwoju*, Warszawa 1936;
- *Nauczanie prawidłowej kontroli*, Warszawa 1937.

Pozostałe przyczynki dotyczyły fachowych problemów przemysłu metalowego i organizacji pracy. Były one drukowane na łamach „Przeglądu Technicznego”, „Przeglądu Organizacji”, „Mechanika”, „Przeglądu Mechanicznego”, „Normalizacji”.

W czasie wrześniowej obrony stolicy w 1939 r. Piotr Drzewiecki współpracował z księciem Zdzisławem Lubomirskim i uczestniczył w dyskusjach o organizacji cywilnej obrony miasta, a także konieczności jego kapitulacji po generalnym szturmie wojsk niemieckich 25-26 września. W obronie miasta zginęło ok. 6 tys. żołnierzy i ok. 25 tys. osób cywilnych. Liczbę rannych szacowano na 16 tys. żołnierzy i 20 tys. osób cywilnych. Do niewoli niemieckiej dostało się 5 031 oficerów i 97 425 podoficerów i szeregowców. Ekspertzy związani z Prezydentem Starzyńskim oceniali zniszczenia 10,6% budynków Warszawy, w tym wiele zabytkowych. Ogólne straty materialne szacowano na 3 mld zł przedwojennych⁴⁶.

Firma Drzewieckiego i Jeziorskiego funkcjonowała w okupacyjnej Warszawie, mimo poważnych strat materiałowych i ludzkich. Dostosowała ona profil produkcji do specyficznych potrzeb wojennych ludności cywilnej. Inż. Piotr Drzewiecki na prośbę Rządu Polskiego w Londynie gen. Władysława Sikorskiego opracował studium dewastacji przemysłu polskiego przez okupanta i poprzez swego szwedzkiego przyjaciela Svena Norrmanna starał się je dostarczyć do Londynu. Na lotnisku warszawskim gestapo aresztowało inż. Svena Norrmanna i przejęło dokumenty obciążające Piotra Drzewieckiego. Został on aresztowany 10 sierpnia 1942 r. w mieszkaniu rodzinnym przy Al. Jerozolimskich 71. Przeżył brutalne przesłuchania w Al. Szucha i na Pawiaku. W październiku 1942 r. został przewieziony do podberlińskiego więzienia w Moabicy. Stąd przeniesiono go do więzienia w Spandau. Tutaj czekając na proces 8 maja 1943 r. napisał swoisty testament dla wnuków w 10 punktach. Są to wskazówki „jako droga do życia zadowolonego”, m.in. „Zdrowie pielęgnować”, „Czas cenić, chwili źle nie stracić”, „Pracować planowo, dokładnie i wydajnie”, „Zjawiska, ludzi

⁴⁶ M.M. Drozdowski, A. Zahorski, *Historia Warszawy*, Warszawa 2004, s. 316.

Tablica ku czci Piotra Drzewieckiego wmurowana 15 grudnia 1980 r. w Domu Technika w Warszawie. Fot. Zygmunt Walkowski.

oceniać bez uprzedzeń, życzliwie. Mieć zawsze dobrą minę, humor i być gotowym do czynu i współdziałania⁴⁷.

Drzewiecki w celi więziennej na V piętrze przeżył wiele nalo-
tów alianckich, głód i zimno. Zmarł 8 grudnia 1943 r. - przed plano-
wanym procesem, którym zainteresowany był rząd szwedzki.

W 1949 r. córce Halinie Rozwadowskiej i braciom Józefowi i Franciszkowi Drzewieckim udało się, przy pomocy Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie, sprowadzić prochy Piotra Drzewieckiego do Warszawy, zorganizować uroczysty pogrzeb 26 marca 1949 r. i pochować w grobie rodzinnym na Powązkach⁴⁸.

Pierwodruk w: *Piotr Drzewiecki. Działacz społeczno-gospodar-
czy, prezydent Warszawy 1918-1921* / E. Wodzyńska; wstęp, wybór
tekstów i opieka merytoryczna M. M. Drozdowski. Warszawa 2018.

⁴⁷ Zespół dokumentów Piotra Drzewieckiego przejściowo przekazanych do Pracowni Dziejów Warszawy prof. M.M. Drozdowskiego na Kabatach.

⁴⁸ Tamże.

KATALOG

WYSTAWA

WYSTAWA

PIOTR DRZEWIECKI 1865-1943

- Piotr Drzewiecki, 1916 r.** *Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r.* Warszawa 1916, wklejka 2. BP m.st. Warszawy, Vars.CIM.III.0.2.

Z RODZINNEGO ALBUMU

- Piotr Drzewiecki w wieku młodzieńczym.**
- Z rodzicami i rodzeństwem:** Ludwikiem, Franciszkiem, Józefem i Zofią.
- Z bratem Józefem, z żoną Feliksą i jej siostrami.**
- Z żoną Feliksą. 1925 r.**
- Z żoną, synem Januszem oraz córkami Wandą Borowską, Grażyną Ilińską i Haliną Rozwadowską z ich mężami. 1925 r.**
- Z córką Haliną Rozwadowską. 1934 r.**
- Z rodzeństwem Franciszkiem, Zofią i Józefem. 1935 r.**
- Z rodzeństwem Franciszkiem, Zofią i Józefem. 1935 r.**
- Piotr Drzewiecki. 1934 r.**

Zdjęcia ze zbiorów rodziny P. Drzewieckiego.

WYSTAWA

W KOMITECIE OBYWATELSKIM

- Powstanie Komitetu Obywatelskiego.** *Sprawozdanie Komitetu Obywatelskiego w Warszawie*, sierpień-grudzień 1914, s. 1. BP m.st. Warszawy, Vars.CIM.III.1.
- Skład Komitetu Obywatelskiego w 1915.** *Dziennik Komitetu Obywatelskiego* 1915, nr 1, s. 1.
- Posiedzenie Komitetu Obywatelskiego. Pierwszy z lewej P. Drzewiecki.** Fot. W. Saryusz-Wolski. *Świat*, 1915 nr 23, s. 10.
- Normy żywnościowe dla tanich kuchni Komitetu Obywatelskiego.** BP m.st. Warszawy. DŹS 1914-1918, Vars. 4238.
- Odwrót Rosjan z Warszawy, sierpień 1915.** Fot. A. Kuhlewint. BN, DŹS XII 8b/p.19/85.
- Wkroczenie Niemców do Warszawy, sierpień 1915.** Fot. A. Kuhlewint. BN, Pocz. 20065-4.
- Odezwa Komitetu Obywatelskiego o objęciu zarządu w Warszawie, sierpień 1915.** BN, DŹS IA 5 Cim.
- Plan miasta Warszawy z oznaczeniem wszystkich instytucji i zakładów Komitetu Obywatelskiego Miasta Warszawy.** Warszawa, Tow. Akc. S. Orgelbranda S-ow [1915]. BN, Magazyn Kartografii ZZK 26 031.

W ZARZĄDZIE MIASTA 1915-1916

- Prezydent Warszawy Zdzisław Lubomirski i jego zastępca Piotr Drzewiecki.** *Świat* 1915 nr 40 s. 5.
- Uchwała Zarządu Miasta o powrocie do nazwy Miasto Stołeczne Warszawa.** *Gazeta Sądowa* 1915, nr 42 s. 4.
- Pieczeń miejska wg projektu Zygmunta Szellera wybrana w konkursie w 1915.** *Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r.* Warszawa 1916, s. 505.

- Posiedzenie Zarządu m.st. Warszawy w 1916 r. Piąty z prawej P. Drzewiecki.** M.M. Drozdowski, *Warszawa w latach 1914-1939.* Warszawa, 1990, fot. 21.
- Inauguracja roku na Politechnice Warszawskiej z udziałem P. Drzewieckiego.** *Tygodnik Ilustrowany* 1916 nr 42, s. 500.
- Zaproszenie na uroczystości z okazji święta 3 Maja w 1916 r.** BP m.st. Warszawy. DŹS 1914-1918, Vars. 4238.
- Pochód w Warszawie 3 maja 1916. Pluton honorowy Milicji Miejskiej i Komitet Obywatelski m.st. Warszawy.** Fot. M. Fuks. BN, Magazyn Druków Ulotnych Pocz. 20353.
- Ostatnie posiedzenie Komitetu Obywatelskiego 10 maja 1916 r. z udziałem P. Drzewieckiego.** Fot. M. Fuks. *Świat*, 1916 20, s. 3.

W ZARZĄDZIE MIASTA 1916-1918

- Pałac Jabłonowskich na pl. Teatralnym, Ratusz Warszawski.** [S.l.], nakładem A. Chlebowski i S. Michałowski, [1912-1919]. BN, DŹS XII 8b/p.19/22.
- Ogłoszenie o ukonstytuowaniu się Rady Warszawy.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy*, 1916 nr 41.
- Pierwsze posiedzenie Rady Warszawy 24 lipca 1916 r.** Fot. W. Saryusz Wolski. *Tygodnik Ilustrowany* 1916, nr 31 s. 368.
- Odmowa Rady Miejskiej przeprowadzenia przymusowego werbunku warszawiaków do pracy w Niemczech.** BN, DŹS IA 5 Cim.
- Prospekt zapisów na pożyczkę m.st. Warszawy z 1916 r.** BN, DŹS IA 5 Cim.
- Karta żywnościowa z 1916 r.** *Zbiór kart żywnościowych wydanych mieszkańcom m.st. Warszawy w czasie Wielkiej Wojny Europejskiej 1914-1921* [T. 2], karta nr 32. BP m.st. Warszawy, Vars.CIM.IV.4.
- Ulica hrabiego Berga, od 1916 r. Romualda Traugutta.** BN, DŹS XII 8b/p.19/36.
- Jedna z decyzji Magistratu o zmianach nazw ulic podjęta na XIII posiedzeniu 26 października 1916 r.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1916, nr 119, s. 3.

DLA WIELKIEJ WARSZAWY

- Zarządzenie o powiększeniu Warszawy.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1917, nr 129 s. 2.
- Mapa z granicami Warszawy przed i po 1916 r.** *Kronika Warszawy* 1930, nr 7, po s. 8.
- Szkic wstępny planu regulacyjnego Warszawy 1916 r.** *Atlas historyczny Warszawy. Plany zagospodarowania przestrzennego z lat 1916-2002.* Red. nauk. J. M. Chmielewski. Warszawa 2004, s. 16.
- Plan ogólny zabudowania m. stoł. Warszawy 1930 r.** *Atlas historyczny Warszawy. Plany zagospodarowania przestrzennego z lat 1916-2002.* Red. nauk. J. M. Chmielewski. Warszawa 2004, s. 27.

PREZYDENT WARSZAWY

- Piotr Drzewiecki.** *Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r.* Warszawa 1916, wklejka 2. BP m.st. Warszawy, Vars.CIM.III.0.2.
- Rezygnacja prezydenta Zdzisława Lubomirskiego.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy*, 1917, nr 128, s. 1.
- Zdzisław Lubomirski, prezydent Warszawy w latach 1916-1917.** Portret autorstwa Stanisława Lentza (1916 r.). *https://pl.wikipedia.org/wiki/Zdzisław_Lubomirski.* Dostęp 25.11.2018.

- List dziękczynny Piotra Drzewieckiego do ks. Zdzisława Lubomirskiego w związku z jego ustąpieniem ze stanowiska prezydenta Warszawy.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Statut Fundacji Zastępcy Prezydenta Warszawy Piotra Drzewieckiego.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy*, 1918, nr 17.
- Karta żywnościowa z 1917 r.** Za: *Zbiór kart żywnościowych wydanych mieszkańcom m.st. Warszawy w czasie Wielkiej Wojny Europejskiej 1914-1921* [T. 2], karta nr 76. BP m.st. Warszawy, Vars. CIM.IV.4

W STOLICY ODRODZONEJ POLSKI

- Józef Piłsudski i Ignacy Paderewski w Warszawie w styczniu 1919 r.** A. Szelągowski, *Wiek dwudziesty* T. 2. cz. 2, Warszawa, 1937, tabl. 62.
- Dyplom Honorowego Obywatela Warszawy dla Józefa Piłsudskiego.** A. Moraczewski, *Warszawa*, Warszawa 1939, s. 336.
- Skład Zarządu m.st. Warszawy w 1919 r.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1919 nr 18, s. 1.
- Prezydent P. Drzewiecki z członkami Rady Miejskiej.** *Tygodnik Ilustrowany* 1919, nr 13. s 204.
- Sala posiedzeń Rady Miejskiej. 1919-1020.** *Album pamiątkowe Rady Miasta Stołecznego Warszawy.* Warszawa 1929, s. 13.
- Piotr Drzewiecki.** Rys. H. Wartmera. Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Odezwa warszawskiej Rady Miejskiej w sprawie Śląska.** *Robotnik* 1919, nr 292, s. 4.
- Demonstracja poparcia Warszawy dla Śląska we wrześniu 1919 r.** Fot. W. Saryusz-Wolski. *Tygodnik Ilustrowany* 1919 nr 36, nr 586.
- Przegląd oddziału Armii Polskiej we Francji na Placu Saskim przez gen. Józefa Hallera w 1919 r.** BN, DŹS XII 8b.
- Plan miasta stołecznego Warszawy 1919 r.** [Warszawa : Magistrat m.st. Warszawy], 1919. BP m.st. Warszawy, Kart. M.1471.

ROK 1920. W OBRONIE STOLICY

- Powołanie Rady Obrony Stolicy.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1920, nr 75, s. 1.
- Statut Batalionów Ochotniczych Rady Obrony Stolicy.** BN, DŹS IA 6a6 Cim.
- Straż Obywatelska.** *Tygodnik Ilustrowany* 1920, nr 33, s. 641.
- Pochód Armii Ochotniczej 18 lipca 1920 r.** *Kronika Warszawy* 1928, nr 7-9, s. 55.
- Brońmy Warszawy, jednodniówka 1920 r.** BN, DŹS IA 6a6 Cim.
- Członkowie Warszawskiego Towarzystwa Wioślarskiego na posterunkach wartowniczych przy mostach.** *Tygodnik Ilustrowany* 1920, nr 34 s. 672.
- Obrońca Warszawy.** Rys. W. Skoczylas. *Tygodnik Ilustrowany* 1920, nr 34, s. 657.

PREZYDENT WARSZAWY 1920-1921

- Karta kontyngensowa z wizerunkiem Piotra Drzewieckiego (1921 r.).** *Zbiór kart żywnościowych wydanych mieszkańcom m.st. Warszawy w czasie Wielkiej Wojny Europejskiej 1914-1921* [T. 2], karta nr 276. BP m.st. Warszawy, Vars.CIM. IV.4.

- Warszawska obligacja miejska.** *https://snmw.onebid.pl.* Dostęp 31.10.2018.
- Stowarzyszenie Samopomocy Społecznej zastępuje strajkujących pracowników miejskich (wrzesień 1921 r.).** *Tygodnik Ilustrowany* 1921, nr 37, s. 594.
- Manifestacja tramwajarzy warszawskich na cześć Górnego Śląska.** *Tygodnik Ilustrowany* 1921, nr 11 s. 175.
- Siedziba Polskiego Banku Komunalnego przy pl. Napoleona 7.** *Architekt* 1913 nr 9-10, pl. XIV.
- Komunalna Kasa Oszczędności m.st. Warszawy przy ul. Traugutta 5.** *Sprawozdanie Komunalnej Kasy Oszczędności miasta st. Warszawy za rok 1937*, Warszawa 1938, po s. 8.
- Logo Związku Miast Polskich.** *Statut Związku Miast Polskich*, [s.l. : s.n., 192-] ([Warszawa] : "Zakł. Graf. - Wuzet").
- Rezygnacja P. Drzewieckiego ze stanowiska prezydenta Warszawy.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1921, nr 102, s. 1.
- Pożegnanie P. Drzewieckiego przez Radę Miejską.** *Tygodnik Ilustrowany* 1921, nr 51, s. 819.
- Pożegnanie P. Drzewieckiego przez Magistrat.** *Dziennik Zarządu m.st. Warszawy* 1921, nr 103, s. 4.

INŻYNIER

- Instytut Technologiczny w Sankt Petersburgu.** Лукомский Г.К., *Старый Петербург. Прогулки по старинным кварталам, издание второе, изд-во Свободное искусство*, Петроград 1915, [s. 87] kart. tabl.
- Piotr Drzewiecki.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Zakłady Huldczyńskiego w Sosnowcu.** *Huta im. Marianna Buczka.* Pod red. A. Topola, Katowice 1983, po s. 32.
- Strona tytułowa spisu treści „Przeglądu Technicznego” za rok 1901.** *Przegląd Techniczny* 1911.
- Winieta czasopisma „Mechanik”.** *Mechanik* 1923, zesz. 11.
- Prezydium Zjazdu Inżynierów Mechaników Polskich w Warszawie w 1936 r.** Piotr Drzewiecki siódmy z lewej. NAC, sygn. 1-G-701-1.

PRZEDSIĘBIORCA

- Reklama firmy „Drzewiecki i Jeziorański”.** *Przemysł Fabryczny w Królestwie Polskim* 1908, nr 5, s. 688.
- Kamienica firmy „Drzewiecki i Jeziorański”, Al. Jerozolimskie 85.** *Przegląd Techniczny* 1905, nr 3 s. 1.
- Reklama firmy „Syrena”.** *Księga adresowa przemysłu fabrycznego w Królestwie Polskim na rok 1904*, ogł. 46 po s. 149.
- Druga kamienica firmy „Drzewiecki i Jeziorański” w Al. Jerozolimskich 57.** *Przegląd Techniczny* 1912, nr 45 tabl. XV.
- Bank Handlowy w Warszawie.** Warszawa : Nakład A. Chlebowski i S-ka, [1906-1912]. BN, Pocz. 20514.
- Dom Towarowy Braci Jabłkowskich.** *Architekt*, 1923 nr 2., il. 9.
- Winieta Biuletynu firmowego Domów Towarowych Bracia Jabłkowscy.** *Biuletyn Firmowy Domów Towarowych Bracia Jabłkowscy* 1938, nr 5.
- Budowa wytwórni Francusko-Polskiego Towarzystwa Budowy Samochodów i Samolotów na Okęciu.** *L'Aéronautique* 1926, nr 84, s. 180.
- Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce w Chrzanowie.** NAC, sygn. 1-G-1597-7.

- Akcja Polskiego Towarzystwa Elektrycznego.** *https://archiwum.allegro.pl/oferta/-polskie-towarzystwo-elektryczne-w-warszawie-1923-i7226810293.html*. Dostęp 31.10.2018.
- Zjednoczone Fabryki Maszyn, Kotłów i Wagonów L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper S.A, zakłady w Sano-ku.** NAC, sygn. 1-G-1611.
- Siedziba Polskiego Radia przy ul. Zielnej 25.** NAC, sygn. 1-K-1341-9.
- Zakłady Amunicyjne „Pocisk” przy ul. Mińskiej w Warszawie.** *Zakłady Amunicyjne „Pocisk” Spółka Akcyjna* Warszawa. [Warszawa, 1925]. BN, DŹS XIVA 3.
- Zakłady Amunicyjne „Pocisk” przy ul. Mińskiej w Warszawie.** NAC, sygn. 1-G-1768-2.
- Sztandar Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.** *Rocznik Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych*, nr 8 (1929), s. V.

NIE DZIELIĆ SIĘ WIEDZĄ TO MARNOTRAWSTWO

- Gmach Szkoły H. Wawelberga i S. Rottwanda.** Fot. A. Karoli. D. Kobielski, *Warszawa na fotografiach z XIX wieku.* Warszawa 1970, s. 146.
- Ul. Włodzimierska w Warszawie ok. 1914 r. i Dom Technika.** BN, DŹS XII 8b/p.19/81.
- Gmach Gimnazjum im. Stanisława Staszica przy ul. Polnej 60.** *Przegląd Techniczny* 1917 nr 17-18, s. 129.
- Muzeum Przemysłu i Rolnictwa ok. 1908. Jedna z siedzib Towarzystwa Kursów Naukowych.** R. Marcinkowski, *Ilustrowany Atlas Dawnej Warszawy.* Warszawa 2013, s. 211.
- Kamienica Jacka Małachowskiego (ul. Senatorska 8), siedziba Polskiej Macierzy Szkolnej w l. 1906-1908.** M. Kwiatkowski, *Architektura mieszkaniowa Warszawy.* Warszawa 1989, s. 299.
- Pałac Staszica - siedziba Akademii Nauk Technicznych.** Fot. H. Poddębski. BN, F.85879/II.

MECENAS ORGANIZACJI PRACY

- Siedziba Ligi Pracy w Domu Technika przy ul. T. Czackiego.** *Przegląd Techniczny* 1907 nr 18 (tablice).
- Jedna z publikacji Piotra Drzewieckiego wydana przez Ligę Pracy.** BN, sygn. 550.782/102.
- Logo Instytutu Naukowej Organizacji.** K. Adamiecki, H. Le Chatelier, J. Zawidzki. *Henry Le Chatelier jako następca Fr. Taylora.* Warszawa 1928. BN, II 551.691.
- Siedziba Polskiego Komitetu Normalizacyjnego przy ul. Elektoralnej 2.** A. Barański. *Główny Urząd Miar na Elektoralnej.* Warszawa 2008, s. 45.
- Hotel Europejski, siedziba Klubu Rotariańskiego w Warszawie.** Fot. H. Poddębski. BN, F.63356/II.
- Sanatorium Magistratu m.st. Warszawy w Otwocku.** BN, F.62919/II.

SZACUNEK WSPÓŁCZESNYCH

- Zaproszenie na obiad ku czci P. Drzewieckiego.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Relacja z obiadu ku czci P. Drzewieckiego zorganizowanego przez Zarząd Miejski.** *Dziennik Zarządu Miejskiego w m.st. Warszawie* 1938, nr 87 s. 3.
- Zaproszenie na akademię z okazji 50-lecia działalności P. Drzewieckiego.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Akademia z z okazji 50-lecia działalności P. Drzewieckiego zorganizowana przez Koło Inżynierów**

- Wychowanków Instytutu Technologicznego w Petersburgu.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- C. Klarner. Na 50-lecie pracy Piotra Drzewieckiego.** Warszawa 1938. Nadbitka: *Przegląd Techniczny* 1938, nr 21. BP m.st. Warszawy, Z.220387.

W LATACH WOJNY

- Niemieckie wojska po defiladzie na pl. Trzech Krzyży 5 października 1939 r.** *W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie 1939-1945.* Oprac. D. Jackiewicz, E. C. Król. Warszawa 2008, s. 123.
- Dom przy ul. Marszałkowskiej 137, podczas okupacji** siedziba biur firmy ASEA. *Przegląd Techniczny* 1906, nr 11, tabl. XVII.
- Więzenie Pawiak.** *Tygodnik Ilustrowany* 1906, nr 41 s. 911.
- Więzenie Moabit w Berlinie.** *https://www.frankfallaarchive.org*. Dostęp 05.11.2018.
- Więzenie Spandau w Berlinie.** L. Joanin-Llobet. *Siedmiu ze Spandau.* Warszawa, 2010, po s. 160.
- Nekrolog Piotra Drzewieckiego.** *Życie Warszawy* 1949, nr 84, s. 5.
- Nekrolog Piotra Drzewieckiego.** *Życie Warszawy* 1949, nr 85, s. 5.
- Grób rodziny Drzewieckich na Powązkach.** Fot. Łukasz2. *https://pl.wikipedia.org/wiki/Piotr_Drzewiecki_(prezydent_Warszawy)*. Dostęp 05.11.2018.

PAMIĘĆ POTOMNYCH

- Wspomnienie o Piotrze Drzewieckim.** *Gazeta Ludowa* 1946 nr 335 s. 3.
- Medal im. inż. Piotra Drzewieckiego.** Zbiory rodziny P. Drzewieckiego.
- Tablica ku czci Piotra Drzewieckiego w Domu Technika w Warszawie.** Fot. Z. Walkowski¹
- Uchwała Rady m.st. Warszawy z 28 października 2005 r. o nadaniu alei w Śródmieściu imienia Piotra Drzewieckiego.** *Dziennik Urzędowy Woj. Mazowieckiego* 2005, nr 251, poz. 8213.
- Aleja Piotra Drzewieckiego w Parku Mirowskim.** Fot. W. Gordon.

Wnętrze siedziby w Warszawie, w której w 1914 roku odbył się pierwszy zjazd Komitetu Normalizacyjnego

Wszystkie dokumenty ze zbiorów Biblioteki Narodowej pozyskane za pośrednictwem Polony – biblioteki cyfrowej Biblioteki Narodowej.

Wykorzystane czasopisma, o ile nie podano inaczej, ze zbiorów Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy – Biblioteki Głównej Woj. Mazowieckiego.

BIBLIOGRAFIA

- Album pamiątkowe Rady Miasta Stołecznego Warszawy.* Warszawa 1929.
- Archiwum Prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego.* T. 2. Red. M.M. Drozdowski. Warszawa 2008.
- Atlas historyczny Warszawy.* T. 2. *Plany zagospodarowania przestrzennego z lat 1916-2002.* Red. J. M. Chmielewski. Warszawa 2004.
- Cieplowski S. *Napisy pamiątkowe w Warszawie XVII-XX w.* Warszawa 1987.
- Drozdowski M.M. *Budownicowie II Rzeczypospolitej. Na przywitanie stulecia odzyskania niepodległości.* Warszawa 2018.
- Drozdowski M.M., Sołtan A., Zahorski A. *Historia Warszawy.* Warszawa 2017.
- Drozdowski M.M. *Warszawa w latach 1914-1939.* Warszawa 1990.
- Drozdowski M.M. *Warszawa w obronie Rzeczypospolitej. Czerwiec – sierpień 1920.* Warszawa, 1993.
- Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej.* Red. A. Garlicki, Z. Landau, W. Roszkowski, P. Stawewcki, J. Tomaszewski. Warszawa 1999.
- Fober, Irena. *Dekalog dla wnuków. Przegląd Techniczny* 2015, nr 8, s. 16-19.
- Fober, Irena. *Pan prezydent, pan inżynier. Przegląd Techniczny* 2013, nr 24-25, s. 34.
- Fober, Irena. *Skarb pana prezydenta. Przegląd Techniczny* 2005, nr 23-24, s. 13-15.
- Górecki, Andrzej. *Sylwetka pierwszego Prezesa PKN Piotra Drzewieckiego. Normalizacja* 2004, nr 11, s. 3-8.
- Kalendarzyk polityczno-historyczny m.st. Warszawy na 1916 r.* Warszawa 1916.
- Klarner C. *Na 50-lecie pracy Piotra Drzewieckiego. Przemówienie wygłoszone na akademii w dniu 30.X.1938 r.* Nadbitka z *Przegląd Techniczny*, nr 21 r. 1938.
- Kolińska K. *Okiem pana Svena Norrmana. Stolica* 1976, nr 15-16 s. 10-11.
- Kolińska K. *Przypomnienie sprawy. Stolica* 1976 nr 12 s. 7.
- Kolińska K. *Uważajcie na Svena Norrmana, jest niebezpieczny! Stolica* 1976, nr 14 s. 7.
- Kolińska K. *Wizyta przy ulicy Nytorgsgatan. Stolica* 1976, nr 13 s. 7.
- Kotaszewicz T. *Koncepcje przestrzennego rozwoju Warszawy w pracach Tadeusza Tołwińskiego 1916-1946.* Warszawa 1994.
- Kroll B. *Sprawa szwedzka w świetle dokumentów. Stolica* 1968 nr 50-51, s. 18-19, 30.
- Kuczyński S.K. *Herb Warszawy.* Warszawa 1977.
- Łazarewicz C. *Sześć pięter luksusu. Przerwana historia Domu Braci Jabłkowskich.* Kraków 2013.
- Mączewski R. *Warszawa między wojnami. Opowieść o życiu stolicy 1918-1939.* Łódź 2009.
- Omilanowska M. *Most i wiadukt księcia Józefa Poniatowskiego.* Warszawa 1991.
- Papay R. *Sprawy szwedzkiej ciąg dalszy. Stolica* 1968 nr 44, s. 12.
- Pierwsze dni wolności. Warszawa od 10 do 18 listopada 1918 r.* (wybór materiałów prasowych). Oprac. A. Stawarz. Warszawa 2008.
- Radzyński T. *Powracamy do „sprawy szwedzkiej”. Stolica* 1969 nr 12, s. 4-5.
- Radzyński T. „*Sprawa szwedzka”. Stolica* 1968 nr 34, s. 7
- Rudzińska H. „*Sprawa szwedzka” w pełnym świetle. Stolica* 1977 nr 8, s. 7; nr 9 s. 7; nr 10 s. 7; nr 11, s. 6; nr 12 s. 7.
- Samójlło, J. *Piotr Drzewiecki. Polski Słownik Biograficzny.* T. 5. Kraków 1946, s. 417-421.
- Sprawozdanie Komitetu Obywatelskiego w Warszawie, sierpień-grudzień 1914.* Warszawa, 1915.
- Statut Związku Miast Polskich, Warszawa 192?.*
- Stopa M., Brykczyński J. *Ostańce. Kamienice warszawskie i ich mieszkańcy.* T. 2. Warszawa 2011.
- Szczypiorski A. *Od Piotra Drzewieckiego do Stefana Starzyńskiego. Gospodarka komunalna m.st. Warszawy w latach 1915-1919.* Wrocław 1968.
- Warszawa.* Kom. red. T. Szpotański, K. Iłski, Z. Limanowski, A. Śliwiński, C. Wroczyński, E. Strzelecki. Warszawa 1929.
- Warszawa. Rozwój przestrzenny.* Red. J. Wilski. Warszawa 1993.
- Warszawa w pierwszych latach Niepodległości.* Red. M.M. Drozdowski i H. Szwankowska. Warszawa 1998.
- Wodzyńska E. *Piotr Drzewiecki. Działacz społeczno-gospodarczy, prezydent Warszawy 1918-1921.* Warszawa 2018.
- Zbyszewska Z. *Ministerstwo polskiej biedy.* Warszawa 1983.
- Zieliński J. *Atlas dawnej architektury ulic i placów Warszawy.* T. 1. Warszawa 1995.

Biblioteka Publiczna
m.st. Warszawy
Biblioteka Główna
Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski